

3-4

ΙΟΥΝΙΟΣ
ΙΟΥΛΙΟΣ

ΣΗΑΤΕΑΥΒΡΙΑΝΔ
ΠΑΝ. ΠΟΥΛΙΤΣΑΣ
ΙΠΠΟΚΡ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ
ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΦΛΩΡΟΣ
ΔΗΜΗΤΡ. ΓΑΛΑΝΗΣ
Κ. Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Ν. Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΙΧΑΛΗΣ ΘΕΦΙΟΛΟΣ
ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΠΑΜΠΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΙΔΗΣ
ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΛΙΝΑΡΔΟΣ
ΒΑΣΟΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α΄., 1946

Ζεκίνηση

Ξεκίνημα

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

ΧΡΟΝΟΣ Α' - ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 3-4
ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 1946

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΜΑΙΖΩΝΟΣ 14 - ΤΗΛΕΦ. 54.000 - 54.793

ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Β. ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ-Τ. ΚΟΚΚΩΝΗΣ-Σ. ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΟΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ-ΠΕΤΡΟΣ ΛΙΝΑΡΔΟΣ-ΑΝΤ. ΖΟΥΚΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΟΚΚΩΝΗΣ-ΒΑΣΟΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

ΓΙΑ ΕΝΑ ΧΡΟΝΟ : Δρχ. 12.000

ΓΙΑ ΕΞΗ ΜΗΝΕΣ : » 6.000

Έπιστολές και έμβασματα

Περιοδικόν «ΞΕΚΙΝΗΜΑ»

Μαιζώνος 14 - Αθήναι

Ξεκίνημα

ΧΡΟΝΟΣ Α' • ΦΥΛΛΟ 3 - 4 • ΙΟΥΝΙΟΣ - ΙΟΥΛΙΟΣ 1946

ΤΟ ΤΡΙΤΟ ΒΗΜΑ ΜΙΑΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ

ΘΑ ΠΡΕΠΕΙ ν' αναγνωρίσουμε πώς τὰ δύο μας πρώτα φύλλα δὲν ὑποσχεθῆκανε πολλά, τόσα ὅσα θὰ ταίριαζαν σ' ἓνα ξεκίνημα νέων. Πολλοὶ θ' ἀναρωτηθῆκανε ἴσως γι' αὐτὴ τὴν ἴδια τὴ νεανικότητα τοῦ φύλλου, βλέποντας στὴ λίστα τῶν συνεργατῶν τοῦ ὀνόματα πούχουν ἀπὸ καιρὸ ἀναγνωριστεῖ κι' ἐπιβληθεῖ.

Ἄλλοι φτάσανε στὸ σημεῖο νὰ μᾶς ποῦνε πὼς τὸ «Ξεκίνημα» μᾶς δὲν ἐκλείνε μέσα του σχεδὸν τίποτα τὸ νεανικό. Δὲν τοὺς ἀδικοῦμε, μὰ προτρέξανε. Θελήσανε νὰ μᾶς κρίνουνε ἀμείληχτα στὸ πρώτο μας φτερούγισμα, πόσο εὐκολο ἀλήθεια. Ἴσως ἐμεῖς γεμήσαμετὴ φαρέτρατους. Μᾶς θελήσανε πιὸ ριζοσπαστικούς, ἱκανοὺς ν' ἀποτινάξουμε μὲ μῖα ὄ,τι ἐπίμονα ἔχει προσκολληθεῖ στὴ ράχη τῆς «πνευματικῆς ζωῆς» τοῦ τόπου, μὲ δυὸ λόγια θελήσανε νὰ μᾶς βροῦνε δούλους ἐνὸς ξέφρενου ριζοσπαστισμοῦ γιὰ νὰ μᾶς σφίξουνε τὸ χέρι.

Συνηθισμένοι στὶς «δυναμικές» λύσεις τῆς ἐποχῆς, μᾶς φανταστήκανε «ριζοσπαστικούς σὲ ἔνταση», τοὺς λέμε ὅμως πὼς προτιμάμε νὰ μείνουμε «ριζοσπαστικοὶ σὲ ἔκταση» μ' ὅλη τὴ διαβροτική συνέπεια πὸ κλείνει μέσα του ἓνα τέτοιο ριζοσπαστικὸ κίνημα.

Κι' ὅλα αὐτὰ γιατί;

Γιατὶ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας πὸ μᾶς

τυλίγει εἶναι πυχτὸ καὶ προαισθανόμαστε πὼς μερικὲς ἀστραπὲς ὅσο λαμπερὲς κι' ἂν σταθοῦνε θὰ πνιχτοῦνε στὴ γέννεσή τους. Χρειάζεται ἓνα φῶς σ τ α θ ε ρ ὸ ὅσο χλωμὸ κι' ἂν φανεῖ στὴν ἀρχή, ὅσο κιτριλιάρικη ὄψη κι' ἂν δώσει στὶς χαμένες ὑπάρξεις πὸ τὸ τριγυρίζουν.

Γιὰ νὰ φτάσουμε στὴν αὐγὴ τῆς Καινούργιας Ἡμέρας πὸ δραματιζόμαστε μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πραγματικῆς ὀλοκλήρωσης, θὰ πρέπει νὰ λείψουνε τὰ φῶτα πὸ θάμπωνουνε.

Ἐκεῖνος πὸ θέλει νὰ μᾶς καταλάβει, ἄς μᾶς πλησιάσει μὲ ἀγνή καρδιά, χωρὶς ὑστερὴ σκέψη. Ἄς σκύψει πάνω στὸ «Ξεκίνημα» γιὰ νὰ ἰδεῖ τί τὸ κρατᾶει στὴ ζωῆ, κι' ἂν στὸ κάτω—κάτω ἀξίζει νὰ ἐμφανίζεται μὲ ἀπαίτηση ἐπιβίωσης μέσα στὴ σύγχρονη πραγματικότητα. Θὰ θέλαμε ὅμως νὰ ξέρει, κι' ὅλοι ὅσοι παρακολούθησανε τὴν προσπάθειά μας, πὼς δὲ θὰ στεκόμαστε μπροστὰ στὸ δύσκολο δρόμο πὸ Μόνοι μᾶς χαράξαμε, ἀνεξάρτητοι ἀπὸ κάθε τι πὸ θὰ μποροῦσε νὰ μᾶς δεσμέψει ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο, δὲ θὰ στεκόμαστε ἂν δὲν νιώθαμε τὴ δύναμη νὰ χτυπήσουμε ἀμείληχτα ὄ,τι στέκει ἐμπόδιο σὲ μιὰ καλύτερη χαραυγὴ πὸ κάθε ἀγνή ψυχὴ προσμένει.

Τὸ σάπιο ὅπου κι' ἂν ἀνήκει, ὅποιος παράταξης κι' ἂν σκουριάζει τοὺς τρό-

χους, αναγκαστική προσγίωση στη σύγχρονη θλιβερή πραγματικότητα, θά χτυπηθεί, άρχισε να χτυπιέται κι' άλλας, χωρίς παραληρήματα, χωρίς ύστερικές κραυγές, μ' α μ' ε συνειδητοποιημένη την αξία της κριτικής, σαν τ'ό δεύτερο σκέλος της δημιουργίας στην τέχνη.

Χρέος μας είναι να γκρεμίσουμε σε συντριμμια ό,τι έμποδίζει τ'ό βλέμμα μας ν' άτενήσει τ'όν κόσμο π'ό μέσα του βρίσκει τή λύτρωσή του, μ'α πρέπει να ξεκαθαρίσουμε π'ώς δέν βάλλαμε σκοπό μας τ'ό γκρέμισμα γιά τ'ό γκρέμισμα, όχι ! Πρέπει ν' άδειάσει ό τόπος από κάθε άρνητικό στοιχείο, άναμφισβήτητα, μ'α όταν στη θέση του Πύργου ψηλός ύψωθεί, μονολιθικά χτισμένος ! "Όταν ή άρνηση δέ δίνει τή θέση της στη θέση, γιά τ'ό να γκρεμίζεις είναι άρνητική προσπάθεια, τότε ό τόπος γίνεται π'ότερο γόνιμος γιά κάθε άρνητική σπορά.

Νά ή γραμμή π'ό κρατάμε.

Νά ό ριζοσπαστισμός στην π'ό γόνιμη μορφή του. Νά τ'ό δώσουμε τ'όνομα π'ό νομίζουμε π'ώς τ'ό πρέπει ; Χριστιανικός ριζοσπαστισμός.

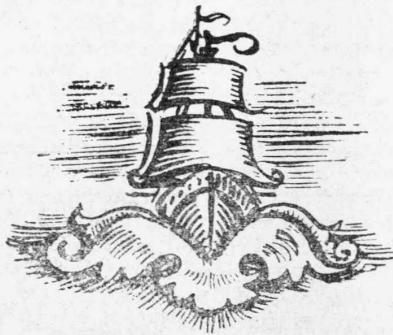
Μ' αútές τίς προϋποθέσεις φτάσαμε σ'ό τρίτο μας φύλλο, κάναμε τ'ό τρίτο μας βήμα.

"Αν νομίζουμε εκείνοι οί νέοι π'ό μ'ας άκολουθήσανε π'ώς τ' άξίζουμε, τότε άς κάνουμε ένα βήμα άκόμα, κάπως π'ό θετικό. άς έρθουνε να πικνωθούμε σ'όν πυρήνα π'ό σχηματίζεται με μαγνητική δύναμη.

Μέ άγωνιστική άλήθεια συγκίνηση είδαμε τήν άπήχηση π'ό βρήκε ή προσπάθεια μας σ'ούς νέους, και είδικώτερα σ'ούς νέους τής άπαρχίας. Τ'ό περιμέναμε, χωρίς αútή τήν προσμονή τ'ό ξεκίνημά μας θάταν άσκοπο. Μ'ε π'ότερη δύναμη βαδίζουμε τ'ό δρόμο μας βλέποντας π'ώς ή άπήχησή μας στέκεται γόνιμη άφορμή σ'ίς τάξεις τ'ών νέων ανθρώπων π'ό θά γεμίσουνε σε λίγο τή ζωή, π'ό θά τήν γεμίσουνε με τ'ό δικ'ό τους άρωμα.

Τ'ό τρίτο μας βήμα μ' αútή τήν έλπίδα γίνεται, να γίνουμε άφορμή σ'ε όσο τ'ό δυνατόν μεγαλύτερες μ'αζες νέων, άφορμή γόνιμης άνάτασης σ'ε ψηλότερες σφαίρες, άφορμή συνειδητοποίησης τής μεγάλης Χριστιανικής άξίας, τής άξίας τής Άγάπης,

ΤΟ "ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,

1

ΜΘΕΛΗΣΑΜΕΝ να έχωμεν τήν γνώμη και τ'ό Προέδρου τ'ό Συμβουλίου τής 'Επικρατίας και π'όην Πρωθυπουργού κ. Παν. Πουλίτσα, τ'ό όποίου είναι γνωστή ή βαθεία εύσέβεια, π'ερί τ'ό π'ώς αντιλαμβάνεται τ'όν Θεόν. 'Αλλά, εις τ'ό γραφείον του όπου τ'όν έπεσκέφθημεν, τ'όν εύρομεν τόσον πολύ βυθισμένον εις πλήθος δικογραφιών, ώςτε ένομίσαμεν ότι δέν είχαμεν τ'ό δικαίωμα να τ'όν άπασχολήσωμεν περισσότερο, ζητούντες γραπτήν άπάντησιν εις τ'ό έρώτημά μας. Τ'όν παρεκάλεσαμεν λοιπόν να μ'ας τήν εΐτη προχείρως προφορικώς. Τ'όν αντιλαμβάνομαι ώς «Πατέρα αγαθόν», μ'ας άπήντησε λακωνικώς και έμφαντικώς. Χωρίς να δύναμαι αútήν τήν στιγμήν προχείρως να προσδιορίσω τ'ότου πληρέστερον, μοί φαίνεται ότι ή προσφώνησις εις τήν προσευχήν μου, «Πάτερ Άγαθέ» έκφράζει και άποδίδει καλύτερον παντός άλλου τ'ά π'ερί Θεού συναισθημάτά μου. Δέν συμφωνείτε ;

2

Πρός τήν Διεύθυνσιν τ'ό Περιοδικού «Ξεκίνημα»
ΠΡΩΤΟΝ ΣΠΕΥΔΩ να σας συγχαρώ διά τήν άξίεπαινον πρωτοβουλίαν σας να δημιουργήσετε Χριστιανικήν, Θρησκευτικήν και Πατριωτικήν κίνησιν άξίαν πάσης συνδρομής και ύποστηρίξεω ; και λίαν έπωφελη εις τ'ας παρούσας περιστάσεις. 'Απαντών εις τ'ό έρώτημά σας δηλώ ότι δι' έμέ ούδέποτε ύπήρξε πρόβλημα ή ύπαρξις τ'όυ Θεού, τ'όυ υπερτάτου 'Όντος, τ'όυ Παναγάρχου, τ'όυ υπερτελείου Δημιουργού τ'όυ Σύμπαντος. 'Από τής παιδικής μου ηλικίας και έξ άνατροφής και οικονομειακών παραδόσεων, έπίστευσα πάντοτε άκραδάντως εις τήν ύπαρξιν τ'όυ Θεού, τήν άθανασίαν τής ψυχής και τήν μέλλουσαν ζωήν, ούδέποτε δέ εισέδυσεν εις τ'όν νουν μου και τήν καρδίαν μου ούδέ ή έλαχίστη άμφιβολία π'ερί τούτων. Κατά τήν μακροχρόνιον σταδιοδρομίαν μου και τήν υπερεξηκονταετή πνευματικήν μου έργασίαν, δέν παρέλειψα να έπικαλούμαι τήν Παντοδύναμον βοήθειαν τ'όυ Θεού, εισακούοντος τ'ας ταπεινάς και εύλαβείς δεήσεις μου και 'Υμνώ πάντοτε και θεολογώ τ'ό Πανάγιον 'Όνομά Του. "Όσον άφορά τήν θρησκείαν, αútη και ιδιαίτατα ή Χριστιανική, ή Θρησκεία τής Άγάπης και τής ειρήνης τ'όυ γλυκυτάτου Ναζωραίου, είναι ή κρηπίς και τ'ό άδιάσειστον θεμέλιον πάσης καλώς και ήθικώς οργανωμένης κοινωνίας, και άνευ θρησκείας ούδέμια πρόδοσις δυνατόν να έπιτελεσθ' εις τ'ό ανθρώπινον γένος. 'Ιδίως ήμεις οί 'Ελληνες οφείλομεν να ήμεθα προσηλωμένοι εις τ'ας ύπερόχους αρχάς και διδασκαλίας τής χριστιανικής θρησκείας και τ'όυ 'Ιερού Εύαγγελίου, π'ερί τ'όυ όποίου μέγας άνήρ ειπεν ότι άν έξ όλων τ'ών βιβλίων διεσώζετο μόνον τ'όυτο, θά ήρκη διά να διδάσκη και φωτίζη τήν ανθρωπότητα. Και μη λησμονώμεν ποτέ π'όσα οφείλομεν εις τήν όρθόδοξον ήμών Χριστιανικήν 'Εκκλησίαν, ή όποία με άπίρους και άφαντάστους, θυσίας κατάρθωσε κατά τ'ους σκληρούς και μακρούς χρόνους τής δουλείας να συγκρατήση τ'ό ύπόδουλον 'Ελληνικόν Γένος, να διατηρήση άδιάπτωτον τ'όν έθνισμόν του και τήν ώραίαν 'Ελληνικήν γλώσσαν και να ένοσταλάξη εις τ'ας καρδίας όλων τ'ών όμογενών τήν γλυκείαν έλπίδα τής άπελευθερώσεως και τής άναστάσεως τής 'Ελληνικής φυλής, ή όποία σ'όν Θεώ συντελέσθη με τήν βοήθειαν τής Άγίας μας 'Εκκλησίας όταν ήλθε τ'ό πλήρωμα τ'όυ χρόνου. Τ'ά όλλα ταύτα π'ερί τ'όσον ύψηλών και μεγάλων θεμάτων έκ μέρους ενός εύσεβους και πιστού όρθοδόξου χριστιανού εύρισκομένου πλέον εις τ'ας δυσμάς τ'όυ β'λου του, εύχομένου δέ και πάλιν πλήρη εύόδωσιν εις τ'ό χριστιανικόν και πατριωτικόν έργον σας.

ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ Σ. ΚΑΡΑΒΙΑΣ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ "ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ,,

3

ΑΠΟ ΜΙΚΡΟ παιδί, τή Μεγάλη Πέμπτη, τ'ό «Σήμερον κρεμάται επί ξύλου» με συγκλόνηζε ώς τίς ρίζες τ'όυ είναι μου. Τήν παρουσία τής Θεότητας τήν αισθανθηκα πάντα σαν άποκάλυψη, σαν ικανοποίηση υπερβατικής λαχτάρας άλλα και, από πολύ νωρίς, σαν ήθικη συνείδηση. Με τ'όν καρπό ή θρησκευτικότητά μου ξεπέρασε

τά δρια του δόγματος για να περιλάβει μέσα της το φιλοσοφικό στοχασμό και την πανθεϊστική εικόνα του κόσμου. "Αν και δεν πιστεύω πως εή αισθητική ήθική» μπορεί «ν' αντικαταστήσει τη θρησκευτική ήθική», όπως Ισχυρίζονται μερικοί, ή θρησκευτικό-τητα μου, ως τόσο, συσχετίσθηκε συχνά μέσα μου με την αισθητική χαρά. Για να εύρω το Θεό, δεν πηγαίνω μακριά, ούτε χάνομαι σε ψευτοφιλοσοφικές θεωρίες. Ο Θεός για μέ είναι ύψιστη π ρ α γ μ α τ ι κ ό τ η τ α. Η πίστη μου στο Θεό δε χρειάζεται για στήριγμα καιμιάν απ' έξω προϋπόθεση, δογματική ή επιστημονική. Φρονώ όμως πως ή τέτοια στάση σχετίζεται ιδιαίτερα με την έφεση προς την έλευθερία που υπάρχει έντονη στον καλλιτέχνη και τον πνευματικών άνθρωπο. Δε μπορεί ν' άποτελέσει γενικών κανόνες, γιατί όλοι οι άνθρωποι δεν είναι όμοιοι. Έτσι ή θρησκεία, σαν αντικειμενικοποίηση της θρησκευτικότητας, είναι μια από τις θεμελιακές αξίες του πολιτισμού, θάλαγα ή πιό θεμελιακή, γιατί κλείνει μέσα της και τη μεταφυσική και την ήθική, όπως ή Χριστιανική Θρησκεία. Είμαι από πεποίθηση χριστιανός. Το μεγαλειώ της μορφής του Χριστού με άφανέρωθηκε ακόμα έπιβλητικότερο ύστερα από την πολυώδυνη ανθρώπινη περιπέτεια του τελευταίου πολέμου. όταν είδα με τα μάτια μου πιά πόσο άπάνθρωποι μικροί και άθλιοι στάθηκαν κάποιιοι «μεγάλο άντρες» που θεοποιήθηκαν. "Ανικρόζω με βαθύτατο σεβασμό και κάθε τόσο ανανεωμένη συγκίνηση το θείο δράμα του Ίησού. Και τον βρίσκω χίλιες φορές πιό δυνατό και πιό περήφανο από τους «ύπερανθρώπους» και τους κοσμοδιορθωτές με το πελέκι που θέλησαν να Τόν π-ριφρονήσουν. Το Ευαγγέλιο του Ίωάννη είναι για μέ ένα από τα άγνότερα λουλούδια της μεγάλης ποίησης. Πιστεύω πως οι σημερινές ψυχολογικές και πολιτικοκοινωνικές συνθήκες εύνοούν εξαιρετικά τη δικαίωση και την επέκταση του Χριστιανισμού. Η χριστιανική ιδέα της άγάπης είναι πιά σήμερα για τον καταβασιτισμένο κόσμο μας ό έπιούσιος άποτος.

"Αν στο θρησκευτικό συναίσθημα φανερώνεται ό σεβασμός και στο αισθητικό ή όμορφιά, ή καθολικότητα της ζωής που περιέχει και τα δύο αυτά συναισθήματα είναι φυσικό να τα προβάλλει και στην Τέχνη. Ο λογοτέχνης, σαν πλάστης, δε μπορεί να περιφρονεί τα πλάσματα του: τον άνθρωπο. Το τελευταίο αυτό συμβαίνει στον όμο ρεαλισμό και νατουραλισμό, που τις περισσότερες φορές συμπέφτει με άθεϊστικές τάσεις.

Στο λογοτεχνικό μου έργο ή λύτρωση των προσώπων μου, γενικά, σπάνια συντελείται μέσα στο στενά δογματικό πλαίσιο. "Ισως γι' αυτό να μην είναι φανερή ή πολυλούς, ή θρησκευτικότητα που τριγυρίζει τους στοχασμούς και τις πράξεις τους. Συχνότερα ή έξύψωσή τους συντελείται μέσα στο χώρο του πολιτισμού. αλλά μήπως στον πολιτισμό δεν έμπεριέχεται σά θεμελιακή αξία ή θρησκεία; Για τον ίδιο λόγο, έπίσης, το θρησκευτικό στοιχείο βρίσκεται συνυφασμένο μέσα στο έργο μου, και σαν άτμόσφαιρα και σαν λύτρωση, με το στοιχείο της όμορφιάς. («Τά Έξαπτέρυγα του Βροντοχίου» στην «Άμαρτία»). Δυό περιπτώσεις λύτωσης δογματικής: «Όλο-νοχτία» και «Η Μοίρα της Άσκημης» («Νοσταλγοί»). Το Βαλέρη («Άποικοι») τον σώζει από την αυτοκτονία ό έρχομός του μοναχού—διάκονου της Άγίνας. Οι «Άποικοι» τελειώνουν με το Ave Maria, σύμβολο ύψιστης μορφής του Χριστιανικού πολιτισμού. «...Άθεοι όμως δεν είναι όσοι άναζητούν το Θεό άκατάπαυστα». λέει στο μοναχό ό Δημήτρης Βαλέρης. Στο νέο μου μυθιστόρημα «Η Ξένη» που κυκλοφορεί προσεχώς, ό Άλέξης Γέροντας, που έχει χάσει την Άστρα του, λυτρώνεται ψηλά στα λειβάδια του Παρνασσού, όταν βλέπει να ξαναγυρίζουν τα ζευγάρια και πρόκειται να ξαναθίσει ή νεκρωμένη γής: «Μούστειλε κ' έμένα σήμερα Έκείνος εκεί πάνω τα ζευγάρια μου, που θα όργώσουν την καρδιά μου. Λέω κ' έγώ νάχω τον Αύγουστο το θέρος μου». Στο έργο μου γενικά, έσωτερικές μεταμορφώσεις των προσώπων συντελούνται μέσα σε έκκλησίες. Η παρουσία του Θεού φανερώνεται πολύ συχνά σε συσχετίση με τη φύση.

"Έντονο, τέλος, είναι το θρησκευτικό βίωμα στο τεχνοκριτικό μου έργο, ειδικά στο «Θάνατο του Έμπεδοκλή», θέλω να πώ: και έκτός από το μεταφρασμένο ποιητικό κείμενο, δηλαδή στις πρωτότυπες εργασίες ποι' συνοδεύουν την έκδοση, όπου άδιάκοπα άντικρούζεται το θρησκευτικό, το ήθικό και το κοσμοθεωρητικό πρόβλημα.

ΠΑΥΛΟΣ ΦΩΡΟΣ

ΑΘΑΝΑΤΗ ΕΛΛΑΔΑ

ΤΟ ΦΩΣ σου άστράφτει στις καρδιές μας,
το φώς σου άνάβει δόξες,
άσβυστο μέσα στους αιώνας,
το φώς σου χτίζει Παρθενώνες.

Άστειρευτη πηγή του Ώραίου
του άγνωστου πολιτισμού γεννήτρα,
ιερή γή των ήμιθέων,
ψηλά το Ίδανικό στηλώνεις,
μ' άμάραντες το ύφαινεις δάφνες
κι' όταν σημάνουν σκληρές άρες,
δεν το προδίνεις, το ματώνεις.

—Άίμα της Λευτεριάς τρισάγιο!—
Μέσα στο κύλημα των χρόνων
τα έγγόνια Ισάζια των προγόνων;
Οί Λεωνίδες κ' οι Παλαιόλογοι
του Εικοσιένα, της Ήπειρου οι Διάκοι!(*)
—Ύμνοι Πινδάρων στ' όνομά σου!—

Κ' είν' ή δική τους ή θυσία
για Σένα άθανασία.
Με σεβασμό στέκει μπροστά σου,
μπρός στών θριάμβων σου τις φλόγες,
ή ανθρωπότη που άνυψώνει
της πίστης σου το μεγαλειώ.
Σε καμαρώνει
και σε στεφανώνει.

25 Μαρτίου 1941.

K. N. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ

(*) Ο Άλέξανδρος Διάκος, Δαδεκανήσιος, είναι ό πρώτος Έλληνας αξιωματικός που έπεσε στην Πίνδο, στα 1940.

* *

— ΕΝΑ ΞΕΚΑΘΑΡΙΣΜΑ ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ —

Α

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΜΕΤΕΠΑΝΑΣΤΑΤΙΚΗ περίοδος ύπηρεσε για τη χώρα μας έποχή άναδημιουργίας, άγώνων σ' όλα τα στάδια κ' έξορμήσεων για το χτίσιμο ενός νέου πολιτισμού μέσα στα πλαίσια της Έλληνικής πραγματικότητας. Στο ξεκίνημα αυτό για τη δημιουργία μιας νέας ζωής ύστερα από την μακραίωνη

σκληριά, πρώτοι θέλησαν να έπιδράσουν εύεργετικά σ' αυτή την προσπάθεια οι λογοτέχνες μας. Μά όσο κι' αν ψάξη κανείς στην τέχνη—ιδίαιτερα—του καιρού εκείνου δε θα δη μεγάλα πράγματα όπως άλλωστε και σ' όλα τα ύπολοιπα στάδια (έπιστήμη, πολιτική, γράμματα). Έν' άστέρι μόνο σ' όλο το 19ο Αιώνα λάμπει φωτεινά χωρίς

ΔΗΜ. ΓΑΛΑΝΗ

ΕΛΛΗΝΙΣ ΤΟΥ ΠΑΡΙΣΙΟΥ

(ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΕΛΑΙΟΓΡΑΦΙΑ)

να μπορούν και οι διάττοντες του 20ου να οβύσουν το έκπαγλο φως του : ο Σολωμός. Θετική δημιουργία στην τότε πνευματική ζωή μας ούσιαστικά δεν υφίσταται. Μιά μέχρις αντίγραφης μίμηση κι' επίδραση ξένων σ' όλα τα λογοτεχνικά κατασκευάσματα που θεωρούνταν πρόδος κι' έξυψωση ψυχική του λαού. Κι' ακόμα μια πιστή μετάδοση κάθε σάπιας ιδέας, κάθε αρνητικής εκδηλώσεως που παρουσίαζαν οι φυσιογραφικές κι' οι πιο υλιστικές σχολές του Παρισιού.

Χτύπημα της Θρησκείας—τί ανάγκη την είχαμε πιά αφού ή' επιστήμη εκπροσωπου-

μένη απ' τα ψηλά κολάρια, θάδινε την Ευτυχία στον άνθρωπο, των παραδόσεων, εκείνων που στάθηκαν πηγή ζωής για το υπόδοιλο γένος, και γενικά κάθε ιδεαλιστικής, κάθε φωτεινής πρωτοπορείας. Με μια λέξη μια καθολική τάση αρνητική ενάντια στο κάθε τι που πάσχιζε άληθινα να χτίση, να φυτέψη και να θεμελιώσει την Ελλάδα «επί την πέτραν».

Γι' αυτό φάνηκε για μια στιγμή πώς το Ψυχαρικό κίνημα που άρχισε ν' ανθίζει στα τέλη του περασμένου αιώνα, θάχε να δώσει κάτι νέο, ν' ανοίξει νέους ορίζοντες, να χαράξη καινούργιους προσανατολι-

σμούς. Μα ό μελετητής της Ιστορίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας έρευνώντας προσεκτικά θά δη ότι Ίσα-Ίσα από τότε που υψώθηκε ή σημαία του δημοτικισμού όχι μόνο δεν έλαμψε ή 'Αλήθεια πατώντας πάνω στο πτώμα του παλιωμένου κι' άσυγχρόνιστου πιά λογιοτατισμού, άλλ' αντίθετα τὰ σκοτάδια της άρνησης άρχισαν να διαδίδονται με ρυθμό πολύ γρήγορο. Από τον Ψυχάρη μέχρι το τέλος της μεσοπολεμικής περιόδου λίγες μορφές που Άγωνίστηκαν για να δημιουργήσουν κάτι πραγματικά Άνώτερο που μένει άγέραστο απ' τὰ χρόνια, συναντάει κανείς : Παπαδιαμάντης, Μωραϊτίδης, Κόντογλων, Δροσίνης, Πολέμης και ά. Οι άλλοι με μια μανία άδικαιολόγητη καταπιάστηκαν με μεγάλη εύσυνειδησία στο να γκρεμίσουν ότι είχαν αφήσει όρθιο οι συνάδελφοί τους που προπορεύτηκαν στον καλόν άγώνα ! Ένας από τους σύγχρονους πιο αντιπροσωπευτικούς λογοτέχνες της Σχολής του Ψυχάρη υπήρξε και είναι ό Γρηγόριος Ξενόπουλος άνθρωπος του οποίου όλη ή ζωή άφιερώθηκε στην τέχνη, αυτή την τέχνη όμως που μαζί με την όμοια των συνοδοιπόρων του μάς όδηγήσε θριαμβευτικά στο σημερινό τραγικό πνευματικό μας κατάντημα...

Προτού μω' στη μελέτη μου για την άνάλυση του πολύπλευρου έργου του Ξενόπουλου όφείλω να κάνω μια διασάφηση: Τόν κ. Γρ. Ξενόπουλο έκτός από δυό φορές που τόν είχα επισκεφθή το 43 όταν έβγαζα το «ΞΕΚΙΝΗΜΑ ΤΗΣ ΝΕΙΟΤΗΣ», μια με τόν κ. Κ. Καζαντζή και μια μόνος μου για να τόν ρωτήσω πώς έβλεπε τους νέους, δεν τόν ξέρω καθόλου ούτε έχω κανένα προσωπικό μαζί του όπως πολλοί θά φαντασθούν διαβάζοντας τούτη την κριτική. Θά τόν εξετάσω αντικειμενικά και θά τόν παρουσιάσω όπως τόν έζησα και τόν γνώρισα από πολύ μικρός διαβάζοντας το έργο του.

Άρχισα με τη σειρά των νεοελλήνων πεζογράφων μας που με τη σειρά τους θά παραλείψουν από τις στήλες του Ξεκινήματος σιγά-σιγά όλοι, από τόν Ξενόπουλο γιατί είν' ό πιο παλιός κι' έχει σήμερα ανάμεσα τους τη μεγαλύτερη φήμη και την πιο πρωτεύουσα θέση.

Είναι άπαραίτητο, ν' γίνει ένας διαχωρισμός, προτού μπούμε στην άνάλυση του έργου του. Υπάρχουν δυό Ξενόπουλοι : ό Ξενόπουλος της «Διαπλάσεως» ως Φαίδων και ό Ξενόπουλος της λογοτεχνίας, ό θλιβερός πανοξεουαλιστής και πορνογράφος που σ' αυτή του τη σημερινή ακόμα ηλικία δημοσιεύει σ' έβδομαδιάτια περιοδικά για μοδιστρούλες και για μικρούς κάλφες μιστορημάτα που με τις εικόνες τους κι' οι

πέτρες ακόμα κοκκινίζουν.

Ή «Διάπλασις των Παιδών» το μοναδικό αυτό περιοδικό για παιδιά στη χώρα μας που εκδίδεται ακατάπαυστα 68 τώρα χρόνια χωρίς άνασασμό, στάθηκε όπως είναι γνωστό το μεγάλο σχολείο στο οποίο μαθήτευσαν όλοι σχεδόν οι νεώτεροι μας λογοτέχνες. Αυτή ήταν εκείνη που έθρεψε και μάς στα πρώτα μας βήματα και μάς άνοιξε πρώτη τις πύλες της χαρίζοντάς μας την άληθινή Σ.Σ.Σ. πριν να μπούμε στη ζωή! Εκεί πρωτογνώρισα κι' έγώ τόν κ. Ξενόπουλο : Σάν μεταφραστή των υπέρωχων μυθιστορημάτων του Jules Champel και σαν Φαίδωνα των Άθηναικών έπιστολών τις οποίες γράφει απ' τὰ 1895, όταν ό ίδρυτής της Διαπλάσεως άείμνηστος Ν. Παπαδόπουλος τόν προσέλαβε σαν άρχισυντάκτη του περιοδικού με την εισοδή του στη δεύτερη περίοδο. Πόσο διαφορετικός παρουσιάζεται αυτός μέσα ό συγγραφέας του κόκκινου βράχου! Είναι ένας ψυχολόγος που φαίνεται πως έχει μη βαθεία στην λουλουδένια ψυχή των παιδιών, έχει μυρίσει το άρωμα της και της μεταδίδει τη δροσιά εκείνη που χρειάζεται ακριβώς για ν' άνθισή! Από τὰ παιδικά διηγήματά του που συναντάει άπειρα ό μικρός αναγνώστης τών κοντά έκαστο τόμων της Διαπλάσεως, ως τους δυό τόμους του Παιδικού του Θεάτρου, κι' από την «Άδελφούλα μου» ένα άληθινό άριστούργημα και για την παιδική ηλικία κλασσικό, μέχρι τόν πρωτότυπο «κεφαλάρα» που τάραιε την παιδική φαντασία μας και τη φούντωνε πιότερο ακόμα, έμφανίζεται ένας άλλοιότικος τεχνίτης, ό κ. Φαίδων! Αυτόν που άγάπησα κι' έγώ τὰ χρόνια εκείνα χωρίς να ξέρω τόν δίχως τη μάσκα του «Σας άσπάζομαι Φαίδων» κ. Ξενόπουλο. Στη Διάπλασις στάθηκε ψυχή πενήντα χρόνια τώρα και προσέφερε υπηρεσίες πραγματικές στο παιδί—τις μοναδικές σ' όλη του τη ζωή—τις οποίες όμως ό ίδιος κατέστρεψε. Γιατί ό νέος που θ' άφίση τη «Διάπλασι» μια μέρα με τους παραμυθένιους της κόσμου και με την παραδεισένια της άτμόσφαιρα και θά θελήσει να μελετήσει κοντά στους άλλους τεχνίτες της πέννας και τόν κ. Ξενόπουλο θά μείνη κυριολεκτικά κατάπληκτος για την άβυσσο που τόν χωρίζει από τόν άξέχαστο Φαίδωνα τόν συνυψασμένο με τις άγύριστες παιδικές άναμνήσεις... Τό ίδιο έπαθα κι' έγώ. Τόν φανταζόμουνα σ' όλες του τις εκδηλώσεις άγώνων—πως άγνά μιλούσε—άφοδ προετοιμαζόταν—στις καρδιές μας και μιν άνωτερότητα να βγαίνει από το έργο του. Μα ή άπογοήτεψή μου ήταν τραγική!

Ό κ. Ξενόπουλος σαν συγγραφέας μυθιστορημάτων, διηγημάτων, θεατρικών έργων, μεταφράσεων κριτικός, κλπ. είναι

κήρυκας πανσεξουαλισμού! Όλο του το έργο διαπνέεται από το γενετήσιο ένστικτο, το οποίο κατέχει πάντοτε κυρίαρχη θέση κι' είναι σπάνιο να βρης μυθιστόρημά του που να μην υποβάλλει τα πιο ζωώδη και καλύτερα πάθη.

Ο κ. Μιχ. Πετρίδης του βιβλίου του: «Τωρινοί μας λογοτέχναι. σελ. 59, να τί γράφει πάνω σ' αυτό:

«Στά περισσότερο έργα του κ. Ξενοπούλου σπουδαιότερος παίζει νά γενετήσιον ένστικτο, που παρουσιάζεται είτε σε μορφήν άληθινής αγάπης και νεανικού έρωτα, είτε με τις πιο σαρκικές και ήδυπαθείς έκδηλώσεις του, που πολλές φορές κατανοούν άληθινά σκανδαλιστικές, είτε και με τις έκφυλιστικές παρεκτροπές και παρέκκλίσεις του».

Το περιβάλλον του πολλές φορές είναι το πιο βρωμερό που μπορεί να συλλάβει ο νοός. Παρελαίνουν στα έργα του καταγωγή της τρίτης υποστάθης εκεί που βρίσκεται το άντρο του κάθε κακού. Ή έσχατη σκαφιά! Περιγραφές των πιο άισχρών καταγωγών με λεπτομέρειες γυμνότατες και ώμες. Άντιγραφή της πραγματικότητας λέει ο ίδιος για τα έργα του κάπου. Τίποτα περισσότερο! Και ό σκοπός του κοινωνικότατος! Νά παρουσιάση πιστά τη ζωή για να βοηθήση πρό παντός τις νέες νάν τη μάθουν και να μη... παρεκτραπούν! Δέν μπορεί να παρεξηγηθή και πολυ ό κ. Ξενόπουλος για τις κωμικές αυτές δικαιολογίες του. Γιατί κλεισμένος χρόνιαλόκληρα στο σκοτεινό και παμπάλαιο χτίριο της όδου Ευρίπιδου με προορισμό να μελανώνη χαρτί—άδιάφορο για το περιεχόμενό του—δέ γύρισε γύρω του, δε σήκωσε ποτέ του το κεφάλι ψηλά για να δη τον ουρανό της πατρίδας του. Δέν άνέπνευσε ποτέ τ' άεράκι του βουνού ούτε ένοιωσε να τον δονεί κάτι άνώτερο αντίκρύζοντας τον ήλιο, τα βουνά μας, τα μοναδικά στον κόσμο τοπεία μας. Στράφηκε προς τα κάτω... Ρούφηξε όλο το σάπιο καπνό που βγαίνει άπ' τα έγκατα της γής και τον παρέδωσε ντυμένο με τό μοναδικό του ταλέντο στην περιγραφή, καλλιτεχνικά στο κοινό. Θέλησε να κάνει ανατομία της γυναικας παρουσιάζοντας την με την πιο κατώτερη όψη της. Και σ' αυτό πέτυχεν άπόλυτα. Σ' όλα του τα έργα ζωγραφίζει με τις πιο ώμες φράσεις, τη γυναικεία σάρκα με τρόπο που φέρνει άηδία κι' άποτροπισασμό σε κάθε άνθρωπο που ξέρει πως τό σώμα του δέν είναι μονάχα για να ικανοποιή τις πιο κτηνώδεις όρέξεις κι' όρμές... Παντού ό ίδιος! και στα έργα του που τά τιτλοφόρησε κοινωνική τριλογία (πυροσφοί και φτωχοί, τιμιοι και άτιμοι, τυχεροί και άτυχοι) ένώ δέν έχει καμιά θέση μέσα τους τό σεξουαλικό ό κ. Ξενόπουλος βρίσκει τον τρόπο να τό εισα-

γάγη με την ίδια πάντα μορφή, την πιο άκατονόμαστη.

Τό πρώτο του μυθιστόρημα ήταν ή «Μητρεια» τ'όγραψε σε καθαρεύουσα σε ήλικία είκοσι χρονών. Άν τό καλοεξετάση κανείς βρίσει κάτι μέσα του. Ό συγγραφέας της δέν είχε βρή ή τό δρόμο του άκόμα. Μά από τότε τό ένα μετά τό άλλο άκολουθήσαν βροχή τά μυθιστορήματά του όλα κοινότερες υποθέσεις που άν τά αναλύσης καλά στο βάθος τους μέσα δε θα βρης καμιά κεντρική ιδέα, ούτε θα βγάλης κάτι. Άπλούστατα γέμισμα χαρτιού και όγκος τόμων ώραιά φιλοτεχνήμων.

Τό πιο άντιπροσωπευτικό του βούρκου μέσ' τον όποτον κινούνται τά έργα του είναι ή «Τερέζα βάρμα Δακόστα» Ιστορία μιās κοντεσσίνας από τη Ζάκυνθο μέσ' την όποία ό κ. Ξενόπουλος ξεπρνάει τον ίδιο τον έαυτό του. Παίρνω μία εικόνα που δέν είναι από τις χειρότερες, σελ. 141:

«Ή ψυχή της μου ήταν άδιάφορη και σχεδόν μισητή ποθοόσα όμως, ό πάς ποθοόσα, τό κορμί της! Για τίποτα πιά δε μ' ένοιωζε παρά γι' αυτό, τίποτα πιά δε μ' άρεσε στο κόσμο παρ' αυτό. Πέθαινα, έλυωνα, έρεβα...»

Και πιο κάτω στη σελ. 165:
«Νά, είμαι δική σου!... Όλη δική σου!... Νά, να και τά στήθια μου πού σ' άρέσουν!... Δικά σου! Και μιλώντας έτσι, πνιχτά, παράφορα κι' άποφασιστικά, έπιασε με τά δυό της χέρια τά φιλέτα της μενεξελιάς της ρόμπας, τάνοιξε βίαια, σπαράζοντας τά θηλυκώτριά, κατέβασε τό μπουστο του μεσοφοριού και τό ποικάμισσο άλύπητα κι' αυτό ξεσκίζοντας το,—και τότε οι δυό μαστοί, με τό κόκκινο φυλαχτό άνάμεσά τους, ξεπετάχτηκαν ίσια έμπρός, μακρούλες, μαρμάρινο, με τις ρόδινες μυτίσεις τους, σα δυό κάτασπρα πουλιά που άνοίγει άξαφνα τό κλουβί τους. Και με την ίδια πάντα παραφορά, με την ίδια βία, με την ίδια άπόννησο μιλώντας και κάνοντας, πέταξε πίσω της τό φυλαχτό, μ' άγκάλιασε, μ' έσφιξε με τά δυνατά της μπράτσα, κόλλησε άπάνω μου μ' όλο τό λασιχένιο, τό σπαρταριστό της κορμί.—Ζητάμε ελικρινά συγγνώμη από τον άναγνώστη μά θάπρεπε να διαβάση την παραπάνω εικόνα. Κι' αυτά σ' όλα του τά έργα και τά διηγήματα άκόμη! Βλέπετε ό τύπος αυτός του γραφίματος πιάνει στο εύρύ κοινό, στις άμορφες μάζες των άναγνώστων και ή κυκλοφορία εύτυχώς δέν έπαψε ποτέ!...

Θάθελα μερικές άκόμα εικόνες να παρουσιάσω από τά έργα του: «Τρίμορφη γυναικεία», ό «Κατήφορος», «Ή Άναθρεφτή», «Ή Λάουρα», ή «Γκοβάνα» κ.ά. «Ή τιμή του άδελφού» κοινωνικό μυθιστόρημα πάλι να πή κάτι μά χάνεται αυτό τό κάτι μέσα

στις άναθυμιάσεις του ρύπου και του βούρκου των χαμαιτυπίων που περιγράφονται προσεχτικά και με τέχνη...

Μά μήπως δείχνει κανένα σεβασμό στα πάτρια; Στη Λάουρα που καταλήγει στο τέλος ή ήρωίδα του να σκοτώση τον άγαπημένο της επειδή την άπάτησε—τί ήθικό δίδαγμα για τις όμοιες της Λάουρας! ερωτεύεται τον έροκήρυκα, ένα πρόσωπο του έργου. «Θεέ των Δυνάμεων, Κύριε του Έλεούς, Δημιουργεέ του Παντός... Χμ! Χμ!» σελ. 106.

Στην «Άναδυομένη», για να τελειώνουμε με τις περιγραφές που με στενοχωρούν και που τις άντιγράφω, άφοδ παρουσιάζει όλοζώντανα μια γυνή γυναικεία που βγαίνει από λουτρό με σχολαστικές λεπτομέρειες και καταλήγει στο τέλος με άστοκτονία ένός ήρωά του επειδή άγαπούσε την Άναδυομένη κι' αυτή προτιμούσεν άλλον—ήθικότατο πόρισμα άλήθεια για τους νέους στους όποιους υπερηφανεύεται να πιστεύει ότι άπευθύνεται ό κ. Ξενόπουλος, γράφει στη σελίδα 98 επί λέξει:

«Πριν να καθήσουν στο φαγοπότι—γιατ' ήταν άκόμα χωρίς και στ' Άσπρα πανιά κάτι είχαν ταμπήσει—προσκύνησαν στην έκκλησιά κι' έπιχείρησαν ν' άνέβουν στην τουρλά. Τό πρώτο δέν τους ήταν καθόλου δύσκολο. Όσο άθρησκα κι' άν ήταν, μπόρεσαν να κάμουν ένα σταυρό, (άν κι' ό Ντένης λές κι' έπαιζε μαντολίνο), και ν' άνάψουν ένα κερί για τον κόσμο, που τότε άντιπροσώπευαν έδω ή θρησκα Μεμάραινα και τά δουλικά. Όσο για τον παπά-Ίγνάτιο, ήξεραν καλά τά «αίσθήματά» του και δέν τους ένοιωζε. Και να άφοδ ψιθύρισε κι' αυτός μια τυπική προσευχή άρχισε να τους λέη για την Ιστορία και για την ποίηση του θαυματουργού εικονίσματος».

Τό μικρό μου μυαλό κάτι δέν μπορεί να χωρέση: Άφοδ ή θρησκεία είναι για τον κόσμο, για τά δουλικά, τις θρησκες Μεμάραινες και τους παπά-Ίγνάτιους, γιατί ό κ. Ξενόπουλος, μεταχειρίζεται τό Θεό και τη θρησκεία στα έργα του; Μόνος του όμως μάς έδωσε την άπάντηση: Τά έργα του είναι για τον κόσμο, για τά δουλικά και για κάτι χοντρό Μεμάραινες. Γενικά τό έργο του κ. Ξενόπουλου διαπνέεται από τό πιο φθινό πνεύμα, από τις πιο κατώτερες ιδέες. Ό μεγάλος νεοέλλη-

τας κριτικός Φώτος Πολίτης, γράφει για τον κ. Ξενόπουλο τά έξής:

«Ήρώτησε ποτέ ό κ. Ξενόπουλος τον έαυτό του «διατί γράφεις»; » Άς αναλύση μόνος του ολονδήποτε δράμα του ή μυθιστορημά του. Άς τό γυμνώση τελείως των φιλολογικών του κοσμημάτων και άς φθάση εις την κεντρικήν έστίαν του, εις την άφετηριαν της όλης δράσεως, τί θα εύρη εκεί; Τίποτε άπολύτως. Ή, τό πολυ-πολυ μίαν σκέψην τόσο κοινήν, όσον και ή καθημερινή «καλημέρα» μας, τόσης τρεχούσης άξίας, όσον και τό βρωμερότερον τραπέζο-γραμμάτιον. Λοιπόν; Διατί την έγραψε; Διά ν' άναπτύξη περίε αυτής ένα πλούτον λέξεων, κατά βάθος άχρήστων και κατ' ούσιαν βαρβάρων; » και πιο κάτω λέει:

«Γνωρίζω την σχετικήν δικαιολογίαν του συγγραφέως. Ό κ. Ξενόπουλος έχει έξηγήσει κι' έχει τονίσει πολλές φορές, ότι έγγραφεν έργα, τέτοιου είδους, έργα δηλαδή χωρίς βάθος και χωρίς άξίαν λογοτεχνικήν, επειδή έκρινε σκόπιμον να «κατεβή» προς τό κοινό, δια να τό «άνεβάση» έπειτα μαζί του εις σφαίρας ύψηλοτέρας. Ύποθέτω ότι ή δικαιολογία του αυτή θα έκαμε τους καλοθελητάς του να γελάσουν κάπως ήχηρά... και ό ίδιος συνεχίζει:

«Ή άνάγκη της έπιτυχίας ώθησε τον συγγραφέα να ψυχολογήση τό κοινό, λαμβάνων όμως κυρίως ύπ' όψιν τας έπιπολαιάς του έκδηλώσεις. Έτσι, κατόπιν ώριμου σκέψους, έκρινεν ότι πρέπει να «κατεβή» προς αυτό. Διότι, βέβαια, όταν κυτάζομε τον κόσμο γύρω μας με τη διάθεσιν να του φανούμε άρεστοί, τότε μάς κάμνει άμέσως έντύπωνιν ή άγροικία του πλήθους. Και έκχυδαίζομαστε σιγά-σιγά για να σταθούμε πιο σίμα του τό πλήθος, ό «δχλος» είναι συχνά χυδαίον, άθλιον. Τό κοινόν που διαβάζη και τό κοινόν τό θεατρικόν είναι κι' αυτό συχνότατα «δχλος», άρεσκατα δηλαδή σε βαρβαρότητες, σ' έπιπολαιότητες, σε σαχλά άστεία, σε ψεύτικους ρομαντισμούς, σε βλακώδεις κομπορημοσύνας ψευτοπνέων, σε χοντρά λόγια, σε φουσκωμένες φράσεις, σε γαργαλιστικά θεάματα».

Έκλογή από τό έργο του τόμος 1ος σελ. 280 και τόμος 2ος σελ. 144.

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΟΣ ΜΑΘΙΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΤΑΠΕΙΝΩΣΗΣ

ΟΙ ΙΤΑΠΕΙΝΟΙ ΑΓΙΟΓΡΑΦΟΙ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

Οι αγιογράφοι που φανήκανε στα τελευταία χρόνια της τουρκοκρατίας, μπορεί να πω ότι είνε ή δικαιοδοσία μου' επειδή ή αγάπη μου γιά δαύτους κ' ή αδυναμία που έχω να καταγίνουμαι με τά άθωα έργα τους, συχνά μου τή λογαριάσανε σαν κάποια παράξενη ιδιοτροπία, γιά τήν όποία πολλές φορές και με εϊρωνευθήκανε· γιά τούτο λέγω πώς έχω δικαιώματα άπάνω σ' αυτή τήν τέχνη.

ΑΓΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ αυτοί οι 'Αγιογράφοι τής 'Ανατολής είναι περιφρονημένοι από τούς τεχνοκρίτες, όί όποιοι μιλούνε με συγκατάβαση γιά δαύτους, ποδνε ένα πράγμα χειρότερο από τήν περιφρόνηση. 'Αληθινά, τό πνεύμα με τό όποιο κρίνουνται τά έργα αυτά, και γενικά τά έργα τής βυζαντινής τέχνης, νομίζω πώς δέν είνε σωστό. Δέ μπορεί να κρίνουνται με τά μέτρα που κρίνουνται και αναλύονται τά έργα τής ευρωπαϊκής ζωγραφικής, ή καλύτερα τής κοσμικής ζωγραφικής, δηλαδή με τή γνώση, ή όποια χρειάζεται τήν εξέταση και τήν ανάλυση.

'Αλλά στή βυζαντινή τέχνη οι τεχνίτες εμπνεύονται από τήν άποκάλυψη τής Χριστιανικής θρησκείας που είνε από τήν εϋσπλαχγία του Θεου στους ανθρώπους. Γιά τούτο, τό αίσθημα που κυριαρχεί σε δαύτη είνε ή ταπεινώση.

'Αντίθετα και παράλογο, στή χριστιανική τέχνη τής δύσης, δέν ύπάρχει αυτό τό πνεύμα, παρά ό άνθρωπος πέρνει τις πειό πολλές φορές ως πρόφραση τό θείο λόγο γιά να επιδείξει τή δική του τή γνώση· ό Τσιανός, ό Βερονέζε και ό άλλοι βενετσιάνοι φτάζανε στις βέβηλες αυθαιρεσίες που τις θαυμάζουμε γιά ελευθερίες, ώστε να καταπατουν τό θείο λόγο «έν όνόματι τής παντοδυναμίου τέχνης», δηλ. έν όνόματι τής ανθρώπινης σοφίας, ό Μιχαηλάγγελος να επιδείχνη τήν δεινότητα του στήν ανατομία και στις παράφορες άκροβασίες, ό Ντά Βίντσι να ανατέμνει ως επιστήμονας τό κορμί του ανθρώπου και κάθε πλάσματος γιά να τό μάθει μηχανικά, μ' έναν λόγο όλοι πάνε να θεοποιήσουνε τόν άνθρωπο και να επιβάλλουνε τήν αυτάρκεια του. 'Αντίθετα από τούς όρθόδοξους που δέν έχουνε τέτοιες φιλοδοξίες και που εμπνεύονται από τήν ταπεινώση, αυτοί εμπνεύονται από τόν εγωισμό, κ' από τούτο προέρχεται ή θεατρική επίδειξη στα έργα τους.

'Εκείνη ή τέχνη τραβά τήν ψυχή μας, επειδή τρέφει τή ματαιοδοξία μας· τό αίσθημα που μάς γεννά είνε ό θαυμασμός, πράγμα που δείχνει καθαρά πώς πρόκειται γιά εγωιστική έκδηλωση, ή όποια συντείνει στήν αποθέωση του ανθρώπου, κατά τά λόγια του Πλωτίνου που λέγει «έτερον δε αγάμενος, σεαυτόν αγασαι.»

'Εδω όμως, σ' αυτά τά άσημαντα έργα που κάνανε οι συντετριμμένοι, οι πραείς τή καρδιά, οι έξουθενωμένοι, δέν μάς μιλούν με τή σαγηνευτική γλώσσα τής ματαιοδοξίας, που κερδίζει τόσο εύκολα τόν άνθρωπο. Τό γλυκό αίσθημα που έρχεται προς εμάς από δαύτα και τό δικό μας προς εκείνα, δέν είνε ό θαυμασμός, αλλά παράκλησις, και κατάνυξις, και έλεος, μ' έναν λόγο παρόρμηση γιά τήν αγάπη του Χριστού.

'Αλλά, μη νομίσει κανένας ότι είνε λυπηρά αυτά τά έργα, και καταθλιπτικά, όπως έχουμε αυτή τήν ιδέα γιά κάθε πράγμα που δέν τρέφει τόν εγωισμό μας. Τούναντιον, είνε χαροποιά, αλλά όμως με εκείνη τή χαρά τήν ήσυχη και τήν ειρηνική, τήν όποία δίνει ή απλότητα κ' ή πίστη, που τή δέχεται πάλι ή απλότητα κ' ή πίστη, και τήν όποια ό άγιος ή λένε με τή ώραία λέξη «χαρμολύπη.» Οι ύλικοι άνθρωποι φροντίζουνε μόνον να είναι καθαρό τό ξεωθεν του ποτηρίου και τής παροψίδος, γιάτι δέν είνε σε θέση να συλλάβουν τό βάθος τής απλότητος· έχουνε τή ψεύτικη αίσθηση πώς ή θάλασσα είνε βαθειά, όποτε είνε ταρκαμένη και θολή, και πώς είνε ρηχή, όποτε είνε ήσυχη και καθαρή. 'Η ματαιοδοξία προσπαθεί να χαρεί με τά αισθητήρια της τά ύλικά, γιάτ'ό έφεδρε τήν αισθητική, όπως ή φιλοσοφία έφεδρε τήν διαλεκτική. 'Η πίστη όμως χαίρεται με «καρδιαν καθαράν» και «πνεύμα εϋθές», και με τήν «άγαλλίασιν του σωτηρίου του Κυρίου.»

'Η γνώση αναλύνει, έρευνά, ταξινομεί, συμπεραίνει, γιάτι έτσι νομίζει πώς θαύρει κάποια ύλη και κάποια τροφή τά πολύπλοκα συστήματά της, ένω ή πίστη εύχαριστεί, εύκαταλείπει, αινεί τόν Θεόν, συντρίβεται και αγάλλεται εις τόν λειμώνα τής βασιλείας του Θεου, «πλατύνεται έν θλίψει.»

'Η γνώση ζητά μηχανικές τελειότητες, προοπτική, ανατομία, φυσικότητα, ένω γιά τήν πίστη όλα τούτα είνε περιττά και όγκος δυσβάστακτος. Προσέξτε τό θαυμαστό αυτό φαινόμενο : ή γνώση τρέμει να μην παρακούση στους νόμους τής ύλης, που στέκονται από πανου της σαν άφέντες τυραννικοί, στήν προοπτι-

κή, στήν ανατομία, στή βαρύτητα, και στάλλα. 'Ενώ ή πανοσία ταπεινώση, ή περιφρονημένη, πετά άπάνω άπ' όλα αυτά και δημιουργεί, ελευθερωμένη από τούτα τά δεσμά· γιάτι, όπως λέγει ό άγιος 'Ισαάκ «έν τή άγχόνη τής ψυχικής γνώσεως κρατηθείς, ούκ' άτοπόν μοι εϊπείν, ότι εύχερές σε έκ τών δεσμών του σιδήρου λυθώναι, ή έξ αυτής.»

'Από τούτο προέρχεται ή αυτάρκεια τών ταπεινών και ή ανεπάρκεια τών σοφών. 'Ο άγιος 'Ιωάννης τής Κλίμακος γράφει : «δογματών βυθός βαθός· νους δε άσκητου άλλοτε άκινδύνας έν αυτοίς.» Τέτοιο θάρρος έχει μονάχα ή ταπεινή πίστη, να πηδά μέσα σ' αυτόν τόν κόσμο που περιφρονά και τόν τόπο και τόν καιρό.

'Εμεις όμως κάνουμε με τήν τέχνη, τι κάνουμε με τή θρησκεία, που θέλουμε να τήν κοτανοήσουμε. 'Ο φιλόσοφος Σέσωφ λέγει «κατά τή σημερινή επιστήμη, τό πάν πρέπει να γίνει καταληπτόν, δηλαδή να καταλήξει στή μηχανική εξήγηση» και άλλοι γράφει : «οι άνθρωποι δέχονται εύχαρίστως κάθε εξήγηση, έστω και τήν πειό άφηρημένη, φτάνει τό σύμπαν να μην έχει πειά γιά δαύτους· μά μυστηριώδη δψη.»

'Αλλά ή άπλοϊκή καρδιά είνε πειό σοφή, γιάτι δέν έχει τέτοιες άλαζονικές επιθυμίες, παρά αναπαύεται στο λόγο του Θεου που δέν επιδέχεται έρευνα και αντίρρηση, και που λέγει «Μάθετε ούκ άπ' ανθρώπου, ούκ άπ' άγγέλου, ούκ από δέλτου, άλλ' άπ' έμοι.»

'Εμεις θέλουμε να κρίνουμε τά άπλοϊκά έργα τών συντετριμμένων, με πνεύμα που δέν είνε εϋθές, αλλά πονηρόν, που ζητά να εύρει μέσα στα έργα τους, αυτό που έχουμε έμάς μέσα στή ψυχή μας, δηλαδή τή ματαιότητα, κ' όχι αυτό που έχουνε στ' αληθινά αυτά τά έργα, δηλαδή «τήν απελοότητα τής καρδιάς.»

'Όμως, τι μυστήριο ! «'Ο ταπεινών έαυτόν ύψωθήσεται !» λόγος θειικός, που τόν ξεθαυριάσαμε με τήν επιπόλεια αντίληψη μας, όπως κάναμε με όλα τά θειακά λόγια. 'Όσοι έχουνε πολλή τεχνική πείρα, και περιπλανηθήκανε στα άδωνα μονοπάτια τής γνώσης, στρέφουν στήν όδό τή στενή και θεβλιμμένη, και βρίσκουνε ανάπαυση σ' αυτά τά άπλοϊκά ζωγραφίσματα. 'Αηδιασμένοι από τις άποκρουστικές σάρκες του Ροδμπενς, από τή θεατρική πολυπραγμωσύνη τών Βενετσάνων και τών άλλων, από τόν ναρκισσισμό του Ραφαήλου, από τά μεγαφυά φωτιστικά σκηνοθετήματα του Ρέμπραντ, από τά πολύπλοκα εφευρήματα τής καινούργιας τέχνης, ακόμα κουρασμένοι κατά ένα μέρος κ' από τήν ώραία γραφική ρητορεία τών μωσαϊκών του Δαφνιού, ατρεφόμαστε στις άγνες και καθαρές αυτές ψυχές. 'Επειδή έμεις δέν είμαστε ταπεινοί, και δέν έχουμε τό θάρρος να βρεθούμε μόνον με τόν έαυτό μας, ή απλοότητα τους μάς φοβερίζει, γιάτι δέν έχουνε τίποτα άπ' αυτά τά εφόδια που άλλοτε μάς έστρεπαν, μ' όλο που μάς κούραζαν, και ευφρανόμαστε κάτω από τά ταπεινά φερά τους, σαν τους πρωτόπλαστους που θρηνούσαν μετά τό άμάρτημα, ή σαν τόν άσφο του έτραγε ζυλοκάρτα από τό πείσμα του, και γύρισε στο σπίτι του πατέρα του γιά να παρηγορηθεί και να ξεκουραστεί.

Πολλά θάχαμα να πούμε γι' αυτά, μολονότι πρόκειται γιά τά πειό άπλούστατα. Και μολαταύτα, λέμε τόσα λόγια, επειδή πάθαμε κάποια διαστροφή τής ψυχής και τής καρδιάς, με τό να θέλουμε πάντα να γευθούμε κάτι από τό δρόμο τής γνώσης.

Λοιπόν, ή γνώση και ή ανάλυση είναι κλειδιά με τά όποία δε μπορούμε να ανοίξουμε τή μυστική τούτη θύρα.

Πώς είνε μορετό να πούμε μ' αυτό τό φορτίο του εγωισμού (που κ' ό σαρκαστής ό Λουκιανός έλεγε στις ψυχές να τό αποθέσουν, πριν νάμπουν στο σκαφίδι του Χάρω-νος)—πως μπορούμε λοιπόν να πούμε μέσα σ' αυτόν τόν κόσμο, ποδνε ανάποδος από τόν ύλικόν, εκεί ποδνε μακάριοι οι πτωχοί τω πνεύματι, οι πραείς τή καρδιά, εκεί που μπαίνουν όσοι είνε άπλοϊ οάν τά παιδιά, εκεί που δέν ύπάρχει ούτε τόπος, ούτε καιρός, εκεί που θα δοϋμε ούρανόν καινού και γην καινήν, με λίγα λόγια εκεί που ή βασιλεία του λογικού καταργείται όλότελα, και που επικρατεί τό θαυμαστό και τό τερατώδες ;

Μέσα σ' αυτόν τόν κόσμο ό 'Ιησους εγειρεί τόν Λάζαρον, και λίγο παρέκει, ό 'Ιδιος ό 'Ιησους, πατώντας στο 'Ιδιο τό βουνό, ιάται τόν τυφλόν, και σύγχρονά στο 'Ιδιο τό τοπειό μέσα : «όσπίτια και τράπεζα και ό Χριστός καθημενος, και άνθρωποι με καλπάκια, άλλοι με σαρίκια και άλλοι άσκεπεις, και ό Ματθίος με δύο γυναίκας φέροντες φαγηντά, και ένας τένος βαστών ποτήριον κερνά.» 'Όλα αυτά τά βλέπει ό θεατής να γίνονται μαζί, τήν 'Ιδια ώρα και στον 'Ιδιον τόπο. Πολλά άπ' αυτά τά γεγονότα ένω γίνονται μακριά, τά βλέπει ό θεατής με όλα τους τά καθέκαστα, γιάτι ή μαθηματική προοπτική έχει καταργηθεί, καθώς κ' ή προοπτική του χρόνου.

'Εκει, ό Χριστός είναι άψηλώτερος από τούς άλλους μιάμιση φορά και κρατά πάντοτε στο άριστερο χέρι του τό εύχάριτον· τόν θεϊόν νόμον, σε κάθε πράξη που κάνει, είτε κάθεται στον έν Κανθ γάμο, είτε ανασταίνει τόν υιόν τής χήρας έν Ναϊν, είτε άγκαλιάζεται από τόν 'Ιούδα με τό φίλημα τής προδοσίας. Μέσα στήν απλότητα τούτης τής λαϊκής ελληνικής ψυχής ύπάρχει κάποια πνευματικότητα άγνωστη όλότελα στή

(Συνεχίζεται στή σελίδα 62)

ΑΠΟ ΤΟ "ΕΦΤΑΚΥΚΛΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ,"

"ΣΥΜΕΩΝ,"

ΜΕΤΗ γλυκειά σου προσημονή ὤπλι-
[στηκα
τὴν κόλαση τοῦ βίου ν' ἀντικρύσω·
στὴ φλόγα τῆς Ἀγάπης καθαρίστηκα,
«νὺν ἀπολύεις» πότε θά μιλήσω;

"ΓΑΒΡΙΗΛ,"

ΣΤΑ χέρια μου, τὴν πύρινη, δὲν
[κράτησα,
ρομφαία κάποιος δίκης τιμωρίας,
τὸ κρίνο μιάς χαρᾶς, δειλὰ παράτησα
στὸ ἄδυτο μιάς ἄδολης Μαρίας,

"ΖΑΚΧΑΙΟΣ,"

ΜΕ ΠΛΗΘΗ δὲν στριμώχτηκα, δὲν
[μάλλωσα
βάγια ἢ φοίνικα κλαδι νὰ προτιμήσω,
Ζακχαῖος, στὴ μουριά τῆς τέχνης
[σκόλλωσα
μιὰν ἀφθαρτὴ ὁμορφιά νὰ ἀντικρύσω.

"ΙΩΑΝΝΗΣ,"

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ, τί τάχ' ἂν δὲν εὐ-
[τύχησα
μέχρι τοῦ τρίτου οὐρανοῦ ν' ἀνέβω ;!!
Ἀρμονικά τις σκέψεις μου ἐστίχισα
καὶ μιάν, ἀγάπης, αὐριον προφητεύω.

"ΜΑΡΘΑ-ΜΑΡΘΑ,"

ΣΤΗΝ ΤΥΡΒΗ τῶν πολλῶν, τρελλὰ
[θυσιάσα
τὸ θεῖο δῶρο : πῶς νὰ λησμονήσω ;
τὴν παραδείσια χώρα ἐπλησίασα
κι' ἔστρεψα πίσω.

"ΣΑΜΑΡΕΙΤΙΣ,"

ΣΤΟΥ ΙΑΚΩΒ τὸ «φρέαρ» ξανα-
[γύρισα
κάποια φωνὴ κι' ἐγὼ ν' ἀκούσω : «πίνε»
στῆς Θεϊκῆς φωνῆς τὰ λόγια ρίγησα :
ὁ λόγος, τῆς ζωῆς τὸ ὕδωρ, εἶναι.

"ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ,"

ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ ! Θύμα κι' ἐγὼ μιάς
[ἄννοιας
τῆς ἀμαρτίας πέρασα τὴ θύρα.
τώρα κυλᾶν τὰ δάκρυα, μιάς μετά-
[νοιακ
τὰ μύρα.

"Ο ΑΝΑΜΑΡΤΗΤΟΣ ... !,"

ΚΙ' ΑΜΑΡΤΩΛΟΣ με μιὰ καρδιά
[ἀλήτισσα
κι' ἀγνός με τὴν ψυχὴ γεμάτη πλήξη
καὶ τάρταρο κι' Ἠλύσια ἐπεζήτησα :
τὸ λίθο, ὁ ἀναμάρτητος ἄς ρίξει...

"ΤΑ ΚΑΙΣΑΡΟΣ...,"

ΣΤΗ ΣΑΡΚΑ μου, κι' ἐγὼ, τὸ φόρο
[πλέρωσα
ναὸ καὶ στὴν Ἰδέα ἔχω ὑψώσει.
κι' ἀμόλυτος φυλάχτηκα καὶ λέρωσα
τὴν παρθενιά με τοῦ κακοῦ τῆ γνώση.

"ΔΙΑ ΤΗΣ ΣΤΕΝΗΣ ΠΥΛΗΣ,"

ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ, τὴ φαρδειά πύλη, πα-
[ράτησα
τὸ χιλιοπατημένο τῆς τὸ δρόμο
καὶ τοῦ βουνοῦ τὸ μονοπάτι πάτησα
μῆνα ταγάρι βλάχικο στὸν ὄμο.

ΜΗ ΜΟΥ ΑΠΤΟΥ

ΔΕΙΛΕ, πού τὴν ἀλήθεια ἐφοβήθηκες
σχολαστικέ, πού πάντα τὴ ζυγίζεις
καὶ σὺ, πού τὴν ψευτιά στολίδι ντύ-
[θηκας

ΣΟΛΩΜΟΣ ΣΗΛΛΑΧΙΟΥ τὸ θεϊκό σὰς κράζω : μὴ μ' ἐγγίζεις. ΜΙΧΑΗΛΣ ΘΕΦΙΟΛΟΣ

"ΥΠΑΓΕ ΟΠΙΣΘ ΜΟΥ,"

ΤΟΥΣ ΠΕΙΡΑΣΜΟΥΣ τῆς νιότης
[ν' ἀποφύγω
στὴ μοναξιά μου κλειστήκα ξανά
"Ἐνοχε πόθε ! μάταια σὲ πνίγω ;
«Υπάγε ὀπίσω μου Σατανᾶ.»

"ἘΞΗΛΘΕΝ Ο ΣΠΕΙΡΩΝ,"

ΤΑ ΛΟΓΙΑ μου, κι' ἐγὼ σπορέας,
[σπέρνω
στῶν ὀριζόντων γύρῳ τὴ σιγῇ...
στὴν ἔσφορη θά πέσουνε τῆ γῆ ;
ἀδιάκοπα τὴ σκέψη μου θά δέρνω.

"ἘΝΔΥΜΑ ΓΑΜΟΥ,"

ΤΩΝ ΠΟΝΕΜΕΝΩΝ τῆς ζωῆς τὰ
[πλήθη !
στοὺς μυστικούς μου γάμους σὰς
[καλῶ,
κι' ὅποιος στολὴ τοῦ γάμου δὲν ἐντύθη
«στὸ καλό.»

"ΕΙΡΗΝΗ ΥΜΙΝ,"

ΑΔΕΙΑΣΤΕ τῆς καρδιάς σας τὴ
[χολῆ
ἀδελφικά ἀπ' τὰ χέρια κρατηθῆτε
φορέστε τῆς εἰρήνης τὴ στολὴ
κι' ἀγαπηθῆτε.

"ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΛΗΣΙΟΝ ΣΟΥ,"

ΔΕ ΦΩΛΗΣΕ τὸ μῖσος στὴν καρ-
[διά μου,
κι' ἂν πάλι μερικούς δὲν ἀγαπῶ,
γι' αὐτοὺς γλυκὰ μιλά (πῶς νὰ τὸ πῶ ;))
κάτι βαθεῖά μου.

ΟΙΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ

ΣΧΩΡΑ ΜΕ, Θέ μου, οἶκος ἔμπο-
[ρίου
ἡ ἐκκλησία ἔγινε ξανά
τὴν πληρωμὴ τοῦ θεῖου μαστιγίου .
στὰ ψεύτικα τους, φέρε, «ὠσαννά».

"ΥΠΑΓΕ ΕΝ ΤΩ ΑΜΠΕΛΩΝΙ,"

ΤΟΥ ΑΡΝΗΤΗ με δέρνει ἡ ἀνία
[καλῶ,
στὸ ναὶ τὸ πατρικό, ὄχι, μιλά.
ᾧ μὴ με τιμωρήσης ὀργὴ θεῖα
ἀρνητικά τὸ χρέος μου ἐκτελῶ.

"ΚΡΟΥΕΤΕ ΚΑΙ ...,"

ΚΙ' ΗΡΘΑ, πιστός, με συντροφιά
[τὴν πλήξη μου
μπρὸς στῆς καρδιάς τὴ σφραγισμένη
[θύρα,
κι' ὅμως κανεὶς δὲν ἔρχεται ν' ἀνοί-
[ξει μου
καὶ μένω με τοῦ πόθου τὴν ἀρμύρα.

"ΟΥΚ ΙΣΧΥΣΑΤΕ,"

ΤΟ ΟΡΟΣ τῆς σοφίας ἐπλησίασα
[πλήρωσα
ἀκόλουθος, μορφῆς—ἰδέας, φίλης.
Τις θεϊκὲς στιγμές, τρελλὰ θυσιάσα
σκόλαβος δειλὸς στὸ πρόσταγμα τῆς
[ὕλης.

"ΘΩΜΑΣ,"

ΣΤΗ ΔΙΨΑ τῆς ἐρεύνης πάντα ἄ-
[πληστος
τὴν αὐριον τὴν εἶδα κούφια κι' ἄδεια.
Σὰν τὸ Θωμά, ζητῶ νὰ βάλω, ἄπιστος
τὰ χέρια μου στῶν ἡλῶν τὰ σημάδια.

(Συνέχεια απ' τη σελίδα 59)

θηρσκευτική ζωγραφική της δύσης. Στην προδοσία, ο 'Ιούδας περιπτύσσεται το Χριστό με μία κίνηση σπονδής, με τα πόδια του, τρέχοντα, ενώ γύρω του ο δχλος τούς σφιγγει, βαστώντας εζύλα και μαχαίρια και δαδιά αναμμένα. Καμμία σκηνοθεσία και εμφαντική δραματικότητα, ούτε ο 'Ιούδας είνε βλοσυρός και φρικτός κακούργος με πρόσωπο άποκρουστικό, ούτε οι στρατιώτες παριστάνονται σά ληστές, ούτε κινήσεις θεατρικές, ούτε ο Χριστός δακρύσιμένος με μελοδραματικό βλέμμα άνούσιας αγαθότητας, αλλά παντού σχήματα ταπεινά, συγκρατημένα, σοβαρά, κάτω από τὰ όποία λανθάνει κάποια άφωνη φρίκη για τὸ μεγάλο κακούργημα που κάνει ο άνθρωπος καταπάνω στην εύσπλαχνία του Θεού. Ο Χριστός ήσυχος και πραότατος, στέκεται άκίνητος στο άγκάλιασμα, «'ίνα πληρωθώσιν αί γραφαί», με κάποιο παράπονο στα μάτια, με τὰ μαλλιά χτενισμένα, κι από κάτω από τή μασκάλη του προδότη, δίχως νά φαίνονται με τήν πρώτη ματιά, στά κρυφά, ξεχωρίζουν τὰ δυο άχραντα χέρια Του, τὸ άριστερό βαστάζει τὸ τυλιχτάρι που γράφει μέσα τὸ νόμο τῆς αγάπης, και τὸ δεξιό που σχεδιάζει ήσυχά τὸ σχήμα τῆς εϋλογίας και τῆς συγγώνης. Βράχια ξερά και διψασμένα, είνε κάτω από τὰ ποδάρια τους.

Η φρικτή Μεταμόρφωση γίνεται άπάνου στο όρος Θαβώρ μέσα σέ δόξα, κι ο Χριστός άκόμα είνε ταπεινότατος, όχι με χειρονομία και κίνηση θριαμβευτική, παρά συμμαζεμένους και ήσυχος, έχοντας από τὰ δυο μέρη τὸ νομοθέτη Μωϋσή και τὸ ζηλωτή 'Ηλία, κι από κάτω οι τρεις μαθηταί αναποδογυρίζονται τρομαγμένοι. Τὸ Θαβώρ στέκεται στή μέση σάν πυραμίδα μυτερόκορφη, και στην ίδια ζωγραφία, από τὸ δεξιό μέρος παριστάνεται πάλι ο Χριστός σέ μικρότερο σχήμα μαζί με τούς τρεις μαθητές, άνηφορίζοντας και μισοκρυμμένοι πίσω από τὸ βουνό, τήν ώρα π' άνεβαίνουνε πριν από τή Μεταμόρφωση, κι από τὸ άριστερό μέρος, πάλι οι ίδιοι κατεβαίνουνε, κι ο Χριστός τούς λέγει αϋστηρά «μηδενί μηδέν είπητε!»

Εϊδате άπλόττητα! Μονάχα αϋτοί οι φτωχοί άγιογράφοι δώσανε ζωγραφική έκφραση στο Εϋαγγέλιο, άποδώσανε τήν οϋσία του και τὸ ύφος του άπόλυτα.

Όσοι δέν εϊμαστε εϋσεβεις, σκανδαλιζόμαστε από τήν άπλόττητα τους, όπως οι φιλόσοφοι σκανδαλιζούνται από τήν άπλόττητα του Εϋαγγελίου, τὸ όποιο, ειδικά για μάς τούς πονηρεμένους Έλληνας, εϊτανε από τήν άρχή «μωρία».

Άκούει κανένας τόν παπά νά λέγει «'Ιδού άναβαίνουμε εις 'Ιεροσόλυμα και παραδοθήσεται ο υϊός τού άνθρώπου, καθώς γέγραπται περι αϋτού.» Και κυτάζει στήν τοιχογραφία τὸ Χριστό νά άνηφορίζει κατά τήν Άγία Πόλη, κι άποπισώ Του ν' ακολουθούνε οι περίτρομοι μαθητές, σάν κοπάδι στριμωγμένοι από τὸ φόβο τους, κι ο Κύριος στρέφει τὸ κεφάλι και τούς λέγει «'Ιδού άναβαίνουμε εις 'Ιεροσόλυμα.»

Η έκφραση δέ βρισκεται μονάχα στο βαθύ βλέμμα, στήν κλίση τού κεφαλιού, στή χειρονομία, αλλά σ' όλο τὸ σώμα, στήν κίνηση τών ποδιών που βιάζονται, στο έμφασιον που σπερουγίζει επιτεινοντας τή σπουδή, στο ταπεινό άγριοόβτανο που είνε φτωγμένο στο κίτρινο χώμα. Όλα ταπεινά και άπλά, αλλά δραματικά, με κάποια σιωπηλή πραότητα.

Πέρνω ένα παράδειγμα από τούς οίκους τῆς Θεοτόκου, όπως τούς γράφει ή Έρμηγεία τών Ζωγράφων :

«Δύναμις του ύψιστου έπεσίκισε τότε»

«Η Παναγία καθμένη επί θρόνου και από τὰ δυο μέρη άγγελιοι βαστάζοντας θώνην όπισθεν αϋτῆς, από άνωθεν έως κάτω. Και επάνωθεν αϋτῆς τὸ πνευμα τὸ άγιον κατερχόμενον με λάμψιν και νέφη πολλά.»

Τι άπλοποίηση εις τὰ πάντα! Τι ξεκούραστη σοφία! Τι καθαρότητα!

Για τόν χαρακτήρα του Άγίου Άντωνίου γράφει :

«Ο Άγιος Άντώνιος γέρων κοντοδιχαλογένης, έχων γυμνόν όλιγον τόν πάγωνα και φορών σκέπασμα, λέγει εις χαρτίον :

«Εγώ ούκέτι φοβούμαι τόν θάνατον, αλλά αγαπώ αϋτόν.»

Μπροστά σ' αϋτή τήν καταπληκτική έξουσία που πέρνει ή ταπεινώση, δέ μπορεί νά μείνει άσυγκίνητος ο άνθρωπος, εκτός μονάχα αν είνε αναισθητος. Τούτη ή άπλόττητα δέν έχει σχέση με κεινη τή άδεια άπλόττητα που ξερούμε απ' άλλου, αλλά είνε ή περιεκτικώτερη άπλόττητα.

Εδω δέν περνά τὸ εϋφύεστατον εφεύρημα τῆς δύσης «ή τέχνη για τήν τέχνη.» Έδω έχουν όλα ήθικόν σκοπό. Η ύμνωδία, ή ζωγραφική, ή οικοδομική, είνε σάν ύπομήματα στα Θεεϊκά λόγια για νά γίνουν προσιτά στους άπλοϊκούς ανθρώπους, για τούς όποιους ειπώθησαν.

Στους παλούς δέν υπάρχει τέχνη που νάχει σκοπό τήν εξήγηση τῆς τέχνης, εκτός από λίγα λόγια με τὰ όποια οι τεχνίτες λένε τὰ τῆς τέχνης τους. Ο Διονύσιος ο Φουρνιώτης γράφει λίγα λόγια για τὸ ζωγράφο Πανσέληνο: «δστις λάμπων ως άλλος

ήλιος και χρυσολαμπροκίνητος σελήνη, υπερηκόντισε και κατεκάλυψε με τήν θαυμαστήν τέχνην του όλους τούς παλαιούς και νέους ζωγράφους, ως τὸ δείχνουν σαφέστατα αι εν τοις τοίχοις και πίναξιν υπ' αϋτου εικονισθεισαι εικόνες, και τούτο θελει τὸ καταλάβει ο καθεις καλώτατα, ανίως μόνον μετέχη όπωσούδ από τήν ζωγραφικήν, όταν επιμελώς τας στοχασθαι και τας θεωρηθαι.» Αϋτά είνε όλα τὰ τεχνοκριτικά.

Κάποιος όσιος λέγει : «Η Βασιλεία τών ουρανών ουκ εν τοις εργοις τών λογισμών ευρίσκεται, αλλά' εκ τῆς χάριτος γευθῆναι δύναται' εκ τῆς μαθήσεως οϋδεις δύναται αϋτήν κτήσασθαι.»

Ο Ρώσος Δοστογιέφσκης γράφει σ' ένα βιβλίο του, «μιά όρθόδοξη καρδιά, μπορεί νά νοιώσει τὰ πάντα.»

Έκεινοι οι τεχνίτες μαθαίνανε μονάχα τὰ τεχνικά τῆς τέχνης τους, δουλεύοντας χρόνια πολλά σά χειρόνακτες με ροζασμένα χέρια, κι όσο για τὸ περιεχόμενο τῆς τέχνης τους, ουτε θεωρία τούς εκανε κανένας, ουτε άνάχυση, ουτε κανενός ειδους εξήγηση, εκτός από τήν τυπική έκθεση τῆς κάθε παράστασης. Η εμπνευση εϊτανε ή θεοσεβεία.

Για τούτο κ' εμεις, αϋτά τὰ τεχνουργήματα πρέπει νά τὰ πλησιάσουμε με τήν ίδια διάθεση που τὰ γέννησε. Θα ποϋμε πώς τὰ νοιώσαμε, όχι όταν τὰ αναλύσουμε και τὰ διαλύσουμε και νομίσουμε πώς κάτι πιάσαμε για νά θρέψουμε τόν εγωϊσμό μας, αλλά ίσα ίσα όταν θερμανθούμε από τήν εμπιστοσύνη που ειχανε αϋτοι που τὰ φτιάξανε στην προτασία του Θεού, και πιστέψουμε ότι «πάσα δόσις αγαθη και πάν δώρημα τέλειον άνωθεν εστι καταβαίνον εκ του Πατρός τών Φώτων.»

Σέ όσους επιθυμούν νά νοιώσουν αϋτή τήν άπλη και άπροσπάθητη χαρά, θάλεγα τὰ λόγια που γράφει ο άγιος Νεϊλος για τήν προσευχή :

«Όταν, παριστάμενος εις προσευχήν, ύπερ πάσαν άλλην χαράν γενήσει, τότε αληθώς ευρηκας προσευχήν.»

Συχνά συνειθίζεται νά επικαλείται ο όμιλητής γνώμες και ρητά από σπουδαίους φιλόσοφους κ' επιστήμονες για νά στηρίξει τὰ όσα λέγει· κ' επειδη ειμαστε επηρεασμένοι από τὸ πνεύμα τῆς Ευρώπης και τὰ πέρνουμε σάν μέτρο για τις δικές μας γνώσεις, θα αναφέρω κ' εγώ μερικές τέτοιες γνώμες σχετικές με τὸ θέμα μου :

Ο φιλόσοφος Μπέρσον γράφει : «ή πνευματική δραση είνε άμηση, τίποτα δέν τή μοδιζει, παύει νά βλέπει κανένας μέσα από τὸ πρίσμα, που ή μιά όψη του είνε ο χώρος κ' ή άλλη ή γλώσσα.»

Άλλου λέγει ο ίδιος :

«Ο μυστικισμός δέν καταφεύγει σέ συλλογισμούς, παρά προτιμά νά ζει τὸ Θεό μέσα στην εμπειρία, ποϋνε πολλή βεβαιότερη από τὰ λογικά συμπεράσματα. Με τή νόση δέν κατορθώνει κανένας τίποτα, μπορεί νά κατασκευάζει έννοιες, όπως κάνει ο μαθηματικός για τις γεωμετρικές μορφές, αλλά μόνο ή εμπειρία θα δείξει αν ύπαρχει κάτι πραγματικό που νά άνταποκρίνεται σ' αϋτά τὰ σχήματα.»

Κι' άλλου λέγει πάλι ο ίδιος :

«Οι άνθρωποι αφιερώνουν τή δύναμή τους στον άγώνα νά υπερνηκίσουν τήν αντίσταση τῆς ύλης, νά φτιάξουν εργαλεία και πολύπλοκες μηχανές, καλλιεργούν τή νόση, και παραμελοϋν, ό,τι καλύτερο κρύβουν μέσα τους, δηλαδή τήν ενορατική οϋσία τους, δέν προσέχουν τί τούς λένε οι γνήσιες ψυχές.»

Κι' ένας άλλος φιλόσοφος, ο Νικόλας Μπερντιάεφ, γράφει :

«Ο σκοπός τῆς τέχνης είνε νά ξεπερνά τήν εμπειρική πραγματικότητα και νά εκφράζει τήν κρυμμένη πραγματικότητα.»

Ο φιλόσοφος Σέστοφ γράφει : «ή γνώση μας δέν άπλώνει άπάνω στην πραγματικότητα, τήν όποια τὸ λογικό μας είνε άνίκανο νά πιάσει, αλλά άπάνω στα φαινόμενα, τὰ όποια δέν άποκαλύπτουν, αλλά μάλλον σκεπάζουνε τήν αληθινή πραγματικότητα.»

(Συνεχίζεται)

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥΣ

ΝΥΧΤΕΡΙΝΗ ΛΙΤΑΝΕΙΑ

ΩΡΕΣ ΠΟΛΛΕΣ πλανήθηκα κι' απόψε μέσ' στους δρόμους,
κρυφομιλώντας με τή νύχτα σιωπηλά.
"Ήμουν θλιμμένος, σιωπηλός, μ' αναγερούς τους ώμους
καί σηκωμένο τοῦ παλτοῦ μου τὸ γιακά.

Κι' ἔτρεμα, σάμπως λυγαριάς κλωνάρι σ' ἀγριοκέρι,
κι' ὄλο σφιγγόμενα με θέρμη, στό παλτό,
κι' ὄλο, σά μάλιστα, ψυχρό, παράδερνε τ' ἀγέρι
στών φλογισμένων μου ματιῶν τὸν πυρετό.

Μ' ἄξαφνα μέσ' στή σιγαλιά, πού κοιμίζει τὴν πλάση,
σύσσωμα βρόντηξαν τὰ σήμαντρα, βαθειά,
στῆς ἐκκλησιᾶς τὸ τρίψυλο, κι' ἀρχαῖο κωδωνοστάσι,
τῆ νύχτα σκίζοντας στή μέση, σά σπαθιά.

Σύγκαира ζώστηκαν φαιδρὴ τῆ γιορτινὴ τους ὄψη,
στράτες καί ρουγες καί στενά τὸ συρφετό
μάταια, προσπάθαγε ἡ πνοὴ τ' ἀγέρα ν' ἀντικόψει
κι' ὄλο σφιγγόμενα με θέρμη στό παλτό.

Βάγια κρατοῦσαν καί σταυροὺς καί στέφανα στὰ χέρια,
καθὼς φαίνόντουσαν στή λάμψη τῶν κεριῶ.
κι' ἀπάνω μου τὰ σύγνεφα μοῦ κρύβανε τ' ἀστέρια,
Πάλι χτυποῦσε τ' ἀψηλὸ καμπαναριό.

Κι' ἡ λιτανεῖα προσπέρασε, κηδεύοντας ἐμπρός μου,
τὴν περασμένη μου χαρὰ ἐπιβλητικά.
(Κι' ἀχ Θεέ μου, πῶς με φλόγιζεν ἀπόψε ὁ πυρετός μου
καί πῶς ἡ θέρμη μου περνε τὰ λογικά).

"Ὁρες πολλὲς πλανήθηκα, σάν ἡσκιος, μεσ' στους δρόμους,
καί συναπάντησα κι' ἀγροίκησα πολλὰ·
"Ήμουν θλιμμένος, σιωπηλός, μ' αναγερούς τους ὄμους,
καί με τὰ μάτια μου ἀπ' τὰ δάκρυα θολά...

ΜΠΑΜΠΗΣ ΝΙΚΗΦΟΡΙΑΝΗΣ

Η ΓΟΤΘΙΚΗ ΤΕΧΝΗ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ (*)

ΤΟ ΜΝΗΜΕΙΟΝ τοῦτο φέρει ὠ-
ραιότητα νευρώσεις εἰς τὰς κε-
φαλὰς τοῦ Ἱεροῦ, αἱ ὁποῖαι στηρίζονται
κατάγλυφοι ἐπὶ ἐρεισμάτων ἢ κηλιβάν-
των ἐπὶ τοῦ τοίχου ἐν εἴδει κόμβων
ἢ κομβίων θαυμασιῶς γεγλυμμένων
κατὰ τρόπον ἀνάμικτον Βυζαντινο-
Γοθικόν. Ἐπίσης τὸ μέγα τόξον τὸ

ὀξυκόρυφον τὸ ἐνῶνον τὸν κυρίως να-
ὸν με τὸ ἱερὸν κατὰ τὸ μέσον τοῦ
ναοῦ φέρει καταγλύφους ζωοφόρους
παραστάσεις ἐκ προσώπων καὶ ἄλ-
λων κοσμήσεων. Ἄλλὰ γενικῶς τὸ
μνημεῖον τοῦτο φέρει καὶ παραθῦρια
καὶ ἄλλας Γοθικὰς ἐπιπροσθήκας.
Ὅμοίως δὲ εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἑλ-
λάδος εἰς τὸ κέντρον τῆς Πελοποννή-

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο καὶ τέλος

σου εἰς τὴν παλαιὰν Χριστιανοῦπολιν
παρὰ τὴν παλαιὰν Ἀρκαδίαν τὴν νῦν
Κυπαρισσίαν, ὑπάρχει παμμέγιστος
Βυζαντινὸς Ναὸς ἐκ τῶν μεγαλυτέ-
ρων τῶν εἰδῶν τῶν ὀκταγώνων να-
ῶν, ὅπως τὸ Δαφνί, τὰ νῦν εἰς ἐρεί-
πια, ὁ ὁποῖος φέρει ἱκανὰς Γοθικὰς
προσθήκας κατὰ τὰ δυτικὰ προσκί-
σματα αὐτοῦ. Ἄλλὰ γενικώτερον
καὶ εἰς πολλὰ ὄχυρά καὶ Κάστρα ὑ-
πάρχουν πολλὰ Γοθικὰ σημεῖα μαρ-
τυροῦντα περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης
Φραγκοκρατίας καὶ τῆς προσπαθείας
τῶν κατακτητῶν ν' ἀφήσουν εἰς τὰ
μνημεῖα ἴχνη πολλὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι
διαμονῆς αὐτῶν. Ἐκτὸς δὲ αὐτῶν ὑ-
πάρχουν καὶ καθ' αὐτὸ Βυζαντινὰ
μνημεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξ ἀπαρχῆς ἔχουν
τινὰς Γοθικὰς ἐπιδράσεις ἢ ἀπλὰς
ἐμφανίσεις διακοσμητικὰς ὅπως αἱ
Βλαχέρναι, ἡ ὠραιότατη μονὴ τῆς
Γλαρέντζας καὶ πρὸ παντὸς ἡ περίφη-
μος Βυζαντινὴ Ἐκκλησία τῆς Παντα-
νάσσης εἰς τὸν Μυστρᾶν ἢ ὁποῖα κα-
τὰ τὴν ἀψίδα τοῦ ἱεροῦ φέρει κοσμή-
σεις τινὰς ὠραίας αἱ ὁποῖαι θυμίζουν
κάπως τὴν Γοθικὴν Τέχνην.

Τέλος ἐν Χίῳ, Μυτιλήνῃ καὶ πρὸ παν-
τὸς ἐν Κρήτῃ, ὑπάρχουν ἀμύπολλα
μνημεῖα τῆς μακρᾶς ἐποχῆς τῶν Βε-
νετῶν, τὰ ὁποῖα φέρουν μᾶλλον Βε-
νετικὰς ἐξωτερικὰς κοσμήσεις, αἱ ὁ-
ποῖαι ἔχουν μὲν βᾶσιν τὸ ὀξυκόρυ-
φον ἢ τὸ πολύνευρον, ἀλλ' αἱ ὁποῖαι
δὲν εἶναι καθ' αὐτὸ Γοθικαὶ ἀλλὰ
Γοθικῆς ἐπιδράσεως. Τὰ μνημεῖα
ταῦτα καὶ Βενετικὰ καὶ Ἑλληνικὰ τὰ
χαρακτηρίζει ὁ περίφημος Γερόλα ὡς
Βενετικὰ γενικῶς, διότι φέρουν παρα-
στάδες, ὑπέρθυρα γείσα καὶ τὰ τοι-
σῆθαι, λολυπλοκώτερα μετὰ διακοσμή-
σεων λιθίνων, οἱ ὁποῖοι εἶναι μᾶλλον
ρυθμοῦ μπαρόκ ἢ Γοθικὰ καθαρῶς.
Τοιαῦτα μνημεῖα ἀπαντοῦν καὶ ἐν
Ἐπτανήσῳ καὶ ἰδίως ἐν Ζακύνθῳ καὶ
Κερκύρᾳ ὅπου ἐξετελεῖτο ἡ Βενετικὴ
ἐπικρατεία. Ἡ Λογγία τοῦ Ἡρακλεί-
ου ἐν Κρήτῃ, ἡ μονὴ τοῦ Βαλσα-
μο νε ρ ο ῦ, ἡ Κυρία τῶν Ἀγ-
γέλων ἐν Ζακύνθῳ εἶναι τὰ κυρι-
ώτερα πρότυπα τῶν παρομοίων ἐκδη-

λώσεων μεταξύ ἀναριθμητῶν τοιοῦ-
των μνημείων. Ἄλλὰ ὁ Γοθικὸς οὗ-
τος ρυθμὸς, ἢ μᾶλλον αἱ ὄλγαι αὐ-
ταὶ ἐπιδράσεις καὶ ἐμφανίσεις ἔλει-
ψαν τελείως ἀπὸ τοῦ προσώπου τῶν
Ἑλλαδικῶν μερῶν ἐν καιρῷ τῶν
Τουρκικῶν κατακτηθῆσων, ὅτε πάλιν
ἐνεφανίσθησαν κατ' ἀναλογίαν Τουρ-
κικαὶ τινες ἐπιδράσεις, καὶ προπάντων
ἐν Καστορίᾳ, Βερροῖᾳ καὶ Μακεδο-
νίᾳ ἢ καὶ ἐν Κορινθίᾳ ἢ ἄλλαχοῦ.
Οὕτω ὁ Γοθικὸς αὐτὸς ρυθμὸς λη-
σμονεῖται τελείως εἰς τὴν Ἑλλάδα
καὶ μόνον κατὰ τὸν νεώτερον χρόνον
ἔχομεν πάλιν ἀραιὰς ἐμφανίσεις ὠ-
ραιότητας διὰ τῶν ἐλθόντων Γερμα-
νῶν ἢ μᾶλλον Βαυαρῶν ἐπὶ Ὁθωνος,
διὰ τῆς μανιῶδους Δουκίσσης τῆς
Πλακεντίας, τῶν Ἀγγλικανῶν καὶ
πρὸ παντὸς διὰ τοῦ δαιμονίου Ἑλ-
ληνος ἀρχιτέκτονος Κλεάνθους, ὅ-
τω οἱ εἰς τὸ παλαιὸν Ἡράκλειον Ἀτ-
τικῆς συνοικισθέντες Βαυαροὶ ἀνήγει-
ραν ὠραῖον Γοθικὸν ναῖδριον μετὰ
Γοθικῶν οἰκιῶν καὶ ἐν γένει Βαυα-
ρικῶν ρυθμοῦ, οὕτως ὥστε ὁ ἐπισκε-
πτόμενος σήμερον τὸ προάστειον τοῦ-
το νὰ νομίζει ὅτι εὐρίσκειται εἰς χω-
ρίον τι Βαυαρικόν. Τὴν τοιαύτην δὲ
Γοθικὴν τέχνην ἐπήυξεν καὶ τινες
Ἀγγλοὶ εὐπατρίδαι οἱ ὁποῖοι εἰς
Ἄχ με τ— Ἀ γ ἄ Ε ὕ β ο ἱ α ς καὶ
εἰς Σ κ υ λ ο γ ι ἄ ν ν η πλησίον τοῦ
Μαντουδίου καὶ ἐν τῷ νῦν κτήματι
Ἀβέρωφ ἀνήγειραν ὠραῖα Γοθικὰ
ναῖδρια καὶ οἰκοδομὰς.

Ἄλλὰ τὰ κάλλιστα τῶν νεωτέρων
Γοθικῶν μνημείων ἐν Ἑλλάδι εἶναι
ἡ Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία καὶ τὸ ἀ-
νάκτορον τῆς Δουκίσσης τῆς Πλακεν-
τίας εἰς τὴν Πεντέλῃν ὡς καὶ ἐν Ἀ-
θήναις, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἔργα τοῦ με-
γίστου Νεο—Ἑλληνος ἀρχιτέκτονος
Κλεάνθους, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἐμφυ-
χωτῆς τῶν τοιοῦτων Γοθικῶν ἀνα-
βιώσεων ὑπὸ τὸν λιτότερον καὶ ἀπλού-
στερον, ἀλλὰ καὶ τὸν κομψότερον
Γοθικὸν ρυθμὸν ἐν μέσῳ τῆς λαμ-
πρᾶς ἑλληνικῆς φωτεινότητος, τὴν ὁ-
ποῖαν τόσοσιν ὁ Κλεάνθης ἡρμόνησε
πρὸς τὸν ὑπ' αὐτοῦ δημιουργηθέντα

Έλληνο—Γοτθικόν ρυθμόν. Αί δέ μετέπειτα ελάχιστοι άνοικοδομηθείσαι κατοικίαι, Πύργος Ἀμαλίας, οίκα παρά τήν Ὀμόνοϊαν, Πύργος Γ. Τυπάλδου, τοῦ περιφήμου ἀρχαιολάτρου καί ἐραλδιστοῦ, καί τινα ἄλλα ἴστανται εἰς μικρότερον ἐπίπεδον ἔναντι τῶν ὠραίων μνημείων τοῦ Κλεάνθους.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ μνημεῖον, ἢ μᾶλλον τὸ Γοτθικόν, ἢ Γοτθικο—Βυζαντινὸν συγκρότημα τὸ ὅποιον εἰς τήν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ τὸ παραδοξότερον σύνολον, εἶναι τὸ περίφημον Γεράκι, ἥτοι τὸ κάστρον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εὑρίσκειται εἰς τήν Λακωνίαν κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἀπὸ Σπάρτης εἰς Μονεμβασιάν. Εἰς τὸ μέσον περίπου τῆς ὁδοῦ ἐπὶ ἀποτόμου λοφίσκου, ἡμίσειαν ὠραν ἀνατολικῶς τῆς σημερινῆς κωμοπόλεως ὑφούται κάστρον ἡμερικωμένον ἐπὶ τοποθεσίας, ὅπου ἄλλοτε ἔκειτο παλαιὸν στόλισμα. Ἐδῶ δ' Γουίδων Νιβελέ ὁ ἐκ τῶν 12 εἰς τοὺς ὀποίους ὑπετάγη ἡ Πελοπόννησος κρατῶν ἐν ὑποταγῇ τὴν περιοχὴν ταύτην ἀνήγειρε τοῦτο τὸ κάστρον, τὸ ὅποιον μετὰ μικρὸν χρόνον κατὰ τὴν μάχην τῆς Πελαγονίας παρεδόθη εἰς τοὺς Ἑλληνας καταστὰν Βυζαντινόν.

Ἡ δὲ μετέπειτα κατοχὴ αὐτοῦ ὑπὸ Βενετῶν καί Τουρκῶν δὲν μετέβαλε

τὸν Βυζαντινὸν του χαρακτήρα. Ἐνταῦθα ἀνοικοδομήθησαν πολλαὶ Ἐκκλησίαι, ἐκ τῶν ὀποίων ἡ τοῦ Ἀγ. Γεωργίου φαίνεται παλαιότερα τῶν φράγγων. Εἰς τὸ κάστρον αὐτὸ τὸ Φραγγο—Βυζαντινὸν αἰ ἀνοικοδομηθείσαι ἐκκλησίαι τῶν Θεοφανείων, τῶν Ταξιαρχῶν, τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς κ.λ.π. φέρουν περιεργότατας Γοτθικὰς ἐπιδράσεις ὄχι μόνον εἰς τὴν τοιχοδομίαν μετὰ παράδοξα Γοτθικὰ—Φραγγικὰ τόξα καί τὰς κοσμήσεις, ἀλλὰ καί εἰς τὰς τοιχογραφίας ἀκόμη. Εἰς τὸν ναὸν τῶν Ταξιαρχῶν εἰς μίαν τῶν τοιχογραφιῶν τὴν παριστώσαν τὴν ἄλωσιν τῆς Ἱεριχοῦς οἱ ἵπποι εἶναι ἐνδεδυμένοι με φραγγικὰς στολὰς καί φραγγικὰ οἰκόσημα!

Τοιαύτη ἐν βραχυτάτῳ ἡ ἐν Ἑλλάδι Γοτθικὴ Τέχνη, ἡ ὅποια ἂν καί ὀλιγίστη ἐν τούτοις εἰς τὸ μέσον τοῦ ὠραίου Ἑλληνικοῦ περιβάλλοντος τῶν πλαγιῶν καί τοῦ πρασίνου φαντάζει πολὺ περισσότερο ἀπὸ ὅτι εἰς τὴν Δύσιν. Θὰ ἦτο δὲ ἀπειρῶς ὠραιότερα τῶν Δυτικῶν ὄψεων, ὅπου ὑπὸ τὸ σκιῶδες τοῦ οὐρανοῦ δὲν ἐξαίρονται, οὔτε ἀναδεικνύονται αἱ ἐναλλαγαί τῶν νευρώσεων, τῶν ἀναγλύφων, τῶν ποικίλων ἐξοχῶν καί τῶν ἀφθῶνων τοιχοδομικῶν ποικιλμάτων.

ΝΙΚ. Δ. ΚΑΛΟΓΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

* * *

CHATEAUBRIAND

ΑΠΟ ΤΗ ΜΕΓΑΛΟΦΥΪΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ

ΔΕΝ ΗΤΑΝ οἱ σοφιστὲς ἐκεῖνοι ποῦ ἔπρεπε νὰ εἶναι συμφιλιωμένοι μετὰ τὴν Θρησκεία, μὰ ὁ κόσμος ἦταν ἐκεῖνος ποῦ πλανήθηκε. Τὸν ἀπάτησαν λέγοντάς του πὼς ὁ Χριστιανισμὸς ἦταν μιὰ Θρησκεία γεννημένη καὶ ἀναστημένη ἀπ' τοὺς κόλπους τῆς βαρβαρότητας μέσα, παράλογη στὰ δόγματά της, γελοία στὶς τελετές της, ἐχθρική ἀπέναντι στὴ λογοτεχνία, στὸ λογικὸ καὶ στὸ Ὁρθιό! Μιὰ Θρησκεία ποῦ δὲν ἔκανε ἄλλο ἀπὸ τὸ ν' ἀφήσει νὰ τρέξει αἷμα ἀφθονο, νὰ δε-

σμέψει τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ μετριάσει τὴν εὐτυχία καὶ τὰ φῶτα τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἀντίθετα ἔπρεπε νὰ βροῦν καὶ ν' ἀποδείξουν στὸ λαὸ πὼς ἀπ' ὅλες τὶς Θρησκείες ποῦ ἐμφανίστηκαν ποτέ, ἢ Χριστιανική εἶναι ἡ ποῦ ποιητικὴ, ἢ ποῦ γλυκεῖα, ἢ ποῦ Ἀνθρώπινη, ἢ ποῦ ἐλεύθερη, ἐκεῖνη ποῦ πάντα ἀπ' ὅλες, εὐνοεῖ τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα, πὼς ὁ νεώτερος κόσμος τῆς ὀφείλει τὸ Πάν, ἀπὸ τὴ γεωργία μέχρι τὶς θεωρητικὲς ἐπιστῆμες,

ἀπὸ τὰ ἄστυλα γιὰ τοὺς ἀπόκληρους τῆς τύχης ὡς τοὺς ναοὺς ἐκεῖνους ποῦ ἔχτισεν ὁ Μαχὰλ Ἄγγελος καὶ διακόσμησεν ὁ Ραφαήλ.

Ἔπρεπε νὰ τοῦ δείξουν ὅτι δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον τίποτα ποῦ Θεῖο ἀπὸ τὴν ἠθική της, τίποτα ποῦ μεγαλόπρεπο ἀπὸ τὰ δόγματά της, τὶς διδασκαλίες της καὶ τὴ λατρεία της. Ἔπρεπε νὰ τοῦ ποῦν πὼς ραφινάρε τὸ γούστο, τελειοποιεῖ τὶς ροπὲς ποῦχει ὁ ἀνθρώπος πρὸς τὴν ἀρετὴ, δίνει ὀξύτητα στὸ νοῦ, προσφέρει ἐμπνεύσεις ὑπέροχες στὸ συγγραφεῖα καὶ ἀρίστα καλοῦπια στὸν καλλιτέχνη! Ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμιά νηροπὴ νὰ πιστεύεις μαὶ μετὸν Νεύτωνα καὶ τὸν Μπασουέ, τὸν Πασκάλ καὶ τὸν Ρακίνα. Τέλος ἔπρεπε νὰ καλέσουν ὅλα τὰ θαύματα τῆς φαντασίας καὶ ὅλα τὰ χαρίσματα τῆς ψυχῆς εἰς βοήθειαν τῆς ἴδιας αὐτῆς Θρησκείας ἐναντίαν στὴν ὅποια τὸν εἶχαν ὀπίσει...

Μὰ δὲν ὑπάρχει κίνδυνος νὰ ἀτενίζουμε τὴν Θρησκεία κάτω ἀπὸ ἕνα ἐντελὸς ἀνθρώπινο πρῖσμα; Ἀλλὰ γιατί; Ἡ Θρησκεία μας φοβάται τὸ Φῶς; Μιὰ ἀληθινὰ μεγάλη μαρτυρία τῆς οὐρανίας της προέλευσης εἶναι πὼς δέχεται καὶ τὸν ποῦ ἀσθητὸν ἔλεγχον καὶ τὸ ποῦ λεπτομερῆ τοῦ λογικοῦ. Θέλουμε νὰ καταστήσουμε αἰώνια τὴ μομφὴ πὼς κρύβουμε τὰ δόγματά μας μέσα σ' ἕνα σκοτάδι ἄγιον, ἀπὸ φόβο μήπως τυχὸν ξεσκεπαστῇ τὸ ἀπατηλό;

Τὰ ἐπιχειρήματά μας ἔχουν αὐτὸ τοῦλάχιστο τὸ πλεονέκτημα: ὅτι δηλαδὴ εἶναι γιὰ τὶς γνώσεις καὶ τὰ μυαλὰ ὄλου τοῦ κόσμου, καὶ δὲν θὰ χρειάζοταν παρὰ ὁ κοινὸς νοῦς γιὰ νὰ κρίνει. Παραμέλησαν ἴσως πολὺ στὰ ἔργα τοῦ εἶδους αὐτοῦ νὰ μιλάνε τὴ γλῶσσα τῶν ἀναγνωστῶν τους. Πρέπει νὰ εἶσαι γιατρὸς γιὰ τὸ γιατρὸ καὶ ποιητὴς κοντὰ στὸν ποιητῆ. Ὁ Θεὸς δὲν ἀπαγορεύει τοὺς δρόμους τοὺς σπαρμένους μετὰ ὁδοῦ ἂν αὐτοὶ ὀδηγοῦν στὸ νὰ φτάσεις σ' Αὐτόν, καὶ τὸ «ἀπολωλὸς πρόβατο» δὲ γυρνάει πάντα στὴ μάντρα του πίσω ἀκολουθώντας τοῦ βουνοῦ τὰ μεγαλόπρεπα μονοπάτια!

Τολμάμε νὰ πιστεύουμε πὼς ὁ τρόπος

αὐτὸς ποῦ ἐξετάζουμε τὸν Χριστιανισμὸ παρουσιάζει σχέσεις ἐλάχιστα γνωστῆς: μεγαλοπρέπει ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μετὰ τὴν ἐνθύμια του ποῦ ἀναδύονται σὲ κοιτίδες τοῦ Σύμπαντος, ἀνεκφραστός μέσ' στὰ μυστήριά του, λατρευτὸς στὶς μυσταγωγίες του, ἐνδιαφερόν ἰστορία του, οὐράνιος στὴν ἠθική του, πλούσιος καὶ μαγευτικὸς στὶς τελετές του, οἰκειοποιεῖται ὄλων τῶν εἰδῶν τὶς εἰκόνας!

Θέλετε νὰ τὸν παρακολοθησομε μέσα στὴν ποίηση;

Ὁ Τάσος, ὁ Μίλτων, ὁ Κορνήλιος, ὁ Ρακίνας σὰς διηγοῦνται τὰ θαύματά Του. Μέσα στὶς εἰκαστικὲς τέχνες, στὴν εὐλατρεία, στὴν ἱστορία, στὴ φιλοσοφία; καὶ τί δὲν ἔκαναν μετὰ τὴν ἐμπνευσὴ του μόνον ὁ Φενελόν, ὁ Μασουγιόν, ὁ Μπουβταλοῦ, ὁ Βάκων, ὁ Πασκάλ, ὁ Νεύτων, ὁ Λέιμπνιτς! Μέσα στὴν τέχνη; τί ἀριστοτεχνήματα! Ἐὰν τὸν ἐξετάσετε μέσα στὴ λατρεία του τί πράγματα σὰς λέει μετὰ τὶς ἀρχαίες του Γοτθικὲς ἐκκλησίες, μετὰ τὶς ξηλασίες προσευχῆς του καὶ τὶς ὑπέροχες ἱεροτελεστίες του!

Μέσα στὸν κλῆρο του ἀναγνωρίζετε ὄλους ἐκεῖνους ποῦ σὰς μετέδωσαν τὴ γλῶσσα καὶ τὰ ἔργα τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Ρώμης, ὄλους τοὺς ἐρημίτες ἐκεῖνους τῆς Θεβαΐδας, ὄλα τὰ μέρη ποῦ εἶναι τῶν πεφορτισμένων καταφύγια, καὶ τοὺς ἱεροποστολοὺς ἐκεῖνους ποῦ εἶναι στὴν Κίνα, στὸν Καναδά καὶ στὴν Παραγουάη, χωρὶς νὰ λησμονῆται ἡ στρατιωτικὴ ἀρχὴ ἀπὸ τὴν ὅποια γεννήθηκε τὸ ἱποτικὸν ἀξίωμα! Ἡθὴ τῶν προγόνων μας, ζωγραφικὴ τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν, ποίηση, ἀκόμα καὶ μυθιστόρημα, μυστικὰ στοιχεία τῆς ζωῆς, ὄλα τὰ μεταχειριστήκαμε γιὰ τὸν σκοπὸ μας. Ἀπαιτοῦμε ἀπὸ τὴν κούνια χαμόγελα καὶ ἀπὸ τὸν τάφο λυγμούς.

Τέλος προσπαθοῦμε νὰ χτυπήσουμε τὸν ἀπιστο καίρια μ' ὄλους τοὺς τρόπους, μὰ δὲν τολμάμε νὰ κανηθσομε πὼς κατέχομε καὶ ἐμεῖς τῆς Θρησκείας τὴ θαυματουργικὴ ράβδο ποῦ κάνει ν' ἀναβλύζει μέσ' ἀπ' τοὺς βράχους πηγὴ ὕδατος ζῶντος.

Μετάφραση ἀπὸ τὸ Γαλλικόν:

ΛΑΜΠΗ ΦΩΤΕΙΝΟΥ

Κριτική του βιβλίου

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: «Χαμοζωή»

ΕΙΧΑΜΕ ΚΑΙΡΟ να δούμε ένα βιβλίο της προκοπής. Οι άνθρωποι που «ακούγονται» σήμερα, νόμισαν ότι μία και κατάφεραν να επιπλεύσουν, δεν υπάρχει καμιά ανάγκη ανησυχίας. Ή ύπογραφή τους εξασφάλιζε μίαν εμπορικήν έκδοση και—δεν πάει να μην γουστάρει το άναγνωστικό κοινό. Άλλα δχι. Το άναγνωστικό κοινό γουστάρει, και πολύ μάλιστα, κάτι τέτοιου είδους κατασκευάσματα. Ή πλοκή, τα έρεθιστικά μέρη (ιδίως αυτά) ήταν ένα κι ένα για να νάν το ένθουσιάζουν και να λικνίζονται έπειτα μεθυσμένοι απ' τους λιβανωτούς της έπιτυχίας. Ύστερα τί σου φταίει ό κόσμος;

Δέν άρκει όμως, μονάχα ό έμπορικός... «Πυρετός». Κάπου κρυμμένοι, έδω κι' έκει, υπάρχουν οι άλληνοι έραστοί της Τέχνης. Οι άνθρωποι αυτοί έχουν την ύπομονη να περιμένουν. Ή Τέχνη δέν πέθανε. Ό κόσμος θα γυρίσει πάλι σ' αυτήν. Οι δημιουργοί θα προσανατολιστούν στις νέες απαιτήσεις της έποχής. Δέν μένει παρά να ξεκαθαριστούν τα ζιζάνια.

Ό κ. I. M. Παναγιωτόπουλος είναι ένας εύσυνείδητος εργάτης του πνεύματος, μά πρό πάντων: ένας καλλιτέχνης. Είκοσι πέντε περίπου χρόνια εργάζεται ακούραστος με άρθρα, ποιήματα, μελέτες, γεμίζοντας περιοδικά και βιβλία. Χωρίς αμφιβολία παραμένει απ' τα λίγα κεφάλαια του τόπου.

Μέ τη «Χαμοζωή» του μάς παρουσιάζει, άλλο ένα μέρος, ακόμα, του πολύπλευρου έαυτού του, κι' ίσως το καλύτερο. Ό κ. I. M. Π. είναι πρώτ' απ' όλα ποιητής. Άλλα ποιητής γεμάτος παρατηρητικότητα για τόν άνθρωπο και πλουσιόμοσος με στοχασμό. Θυμάμαι μία κριτική του Α. Συγούρου, στα Φιλολογικά Χρονικά, για τα «χειρόγραφα της Μοναξίας», που προσπαθούσε ν' αναλύσει τη γνήσια μορφή του συγγραφέα, και τελειώνει πώς κάποτε θα καταλάβει και θα γυρίσει στην ποίηση, όπου και θά παραμείνει. Στην ποίηση ναί. Μά ποιά ποίηση έννοουσε, άραγε, ό κ. Συγούρος; Άν ήθελε να πεί αυτό που μάς έδωσε με τη «Χαμοζωή», δέν έπεσε και πολύ έξω.

Τά γεγονότα, οι τύποι, ή άτμόσφαιρα ενός πεζογραφικού έργου, μπορούνε να κρύβουνε, καμιά φορά, την πιο καθαρή

ποίηση. Ό άγαπητός συγγραφέας είχε το εύτυχημα να καταπιαστεί με το πεζό σε ώριμη ηλικία. Το μυθιστόρημα—έγραφε ό Τέλλος Άγρας—είναι έργο δόκκληρης ζωής. Ή πείρας—θά πρόσθετα έγώ διακριτικά.

Ή «Χαμοζωή» έχει αυτό το προτέρημα επί πλέον. Μιλάει με τα σημερινά του μάτια, για πράγματα που είδε και έζησε σε παιδική ηλικία. Ή άπόσταση δημιουργεί μία μαγεία—πόσο άκριβά όμως πληρωμένη! Όλα αυτά που μάς διηγείται ό κ. I. M. Π. τα ξέρουμε, τά διαισθανόμαστε γιατί είναι Έλληνικά. Κανένας δέν τόλμησε μέχρι σήμερα, να μάς δώσει την Έλληνική «Χαμοζωή». Την άξιοδάκρυτη εκείνη έποχή, που οι άνθρωποι ζούσαν άπλά μέσα στα πάθη τους, τις λύπες τους και τις ταπεινές—ταπεινές ήδονές, «Ήρθανε και δυο ρομβίες κι ή μία στάθηκε κάτω απ' τις πιπερίες, κι' ή άλλη μπροστά στην ταβέρνα του μπάρμπα-Δημού, κι' έρχισαν να παίζου τα ίδια και τα ίδια οι βλοημένες, από τα πολλά που μούχεις καμωμένα κτλ.»

Όρίστε την ή άτμόσφαιρα.
Όσο για τους τύπους του, δέν θα βρούμε κανέναν από κείνους, τους φανταστικούς που βλέπαμε στά, μέχρι σήμερα πεζογραφικά βιβλία. Όλοι τους είναι άνθρωποι καθημερινοί, άπαράλλαχτοι μ' όσους θα συναντούσαμε πριν τόν περασμένο πόλεμο στην Έλληνική έπαρχία. Ό εργάτης, ό θαλασσινός, ό άνθρωπος που κατάφερε να κάνει δυο σπιτάκια, ή όρφανή κόρη, ή γυναίκα που άπατάει τόν άντρα της, ένώ λείπει, και δέχεται την κατακραυγή του κόσμου!

Ή πείρα κι' ή παρατηρητικότητα όδηγησαν έξαιρετα τόν συγγραφέα για τη διαγραφή τους. Το ύφος τελείως προσωπικό, έλαφρά κοροϊδευτικό—σαρκαστικό θάλεγε. («Έχεις την έντύπωση πώς τά διηγείται και γελάει πονηρά.» Άν παρατηρήσει όμως, κάτω από κείνο το χαμόγελο, θ' άνακαλύψει τόν κ. I. M. Π. να πονάει. Λίγες τραγικές σκηνές έχω διαβάσει στην λογοτεχνία μας, σαν αυτή που προσπαθεί ό κύρ-Άριστομένης να κρατήσει στα πόδια του απ' το μεθούσι και ψάχνει να «βρει το πιστολάκι—τσάφ, τσάφ!» Και, κυρίως, ή συνέχεια, που είναι ένα δείγμα της τραγικής και σαρκαστικής συγχρόνως τέχνης του κ. I. M. Π.:

«Ό Ιδιοκτήτης άπόμεινε κειδά χάμου, μέσα στο μαύρο του αίμα και στο κρασί

του, ένα κουβάρι, χωρίς ανθρώπινη είδη, σα νάταν δλάκαιο το κορμί του ένας φοβερός μορφασμός γινωμένο, και το βριαδάκι φυούσε τσουχτερό από πάνω του κι' είταν όλα πολύ ήσυχα, σε μία γαλήνη τρομαχτική, κάτω απ' τόν ήσκιό της έκκλησιάς, κάτω απ' τά μεθυσμένα άστέρια. ΄Ενας παλιάτσος καθότανε στο πεζοδρομίο του Άνυφαντή και χτυπιότανε κι' έσκουζε κ. τ. λ.»

Και παρακάτω:

«Τόν κλαίγανε όλοι τόν ιδιοκτήτη, που ξεπόβελνε από το σκισμένο πανταλόνι το λιγνό του ποδαράκι.»

Ό κύρ-Άριστομένης θα παραμείνει ένας βασικός τύπος και για τα κατοπινά χρόνια. Ή Πανδώρα κι' ό κουσάρος κατά δεύτερο λόγο.

Δυο λόγια ακόμα για την ποιητική διάθεση, που θα βρει ευρυχωρία να κινηθεί με την άφήρηση του παιδιού που το πήρε ό μύλος. Ύστερα για την ρωμαλεότητα (άλληθεια έδω ό συγγραφέας θυμάται το ρυθμιώτη έαυτού) της περιγραφής, άμα το άπαιτήσει ή περίπτωση, όπως σε κάθε φορά που άναφέρεται στην Πανδώρα, είτε όταν «καίγεται το κολλιεδάκι της» στην έκκλησία, είτε όταν «παρατήραγε προσεχτικά το κορμί της».

Ή «Χαμοζωή», (μεγάλο ή μικρό έργο) είναι ένα βιβλίο μοναδικό στο είδος του—και σαν τέτοιο πρέπει να τόν βλέπουμε.

Όταν τελειώσα το πρώτο μυθιστόρημα του κ. I. M. Π. «Ό δυο κι' ή νύχτα», έμεινα για πολύ, στοχαστικός για την πεζογραφικήν του παραγωγή.

Σήμερα τόν χαιρόμαι και τόν αισθάνομαι έδω πλάϊ μας, ν' άγωνίζεται για την κατάσταση των νέων άπαιτήσεων που μάς γυρεύει ή έποχή μας.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

*

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΡΟΣΙΝΗ: Ειρήνη (Έκδότης I. N. Σιδέρης Άθήνα 1945)

ΥΣΤΕΡΑ από τόσα χρόνια πεζογραφικής σιωπής (δέν ύπολογίζω «Τά σκόρπια φύλλα της ζωής μας», ένα είδος άπονημνεύματα, που φάνηκαν το 1940) ό παλαιότερος από τους ζώντες Έλληνες λογοτέχνες ό κ. Γ. Δροσίνης, κυκλοφόρησε πάλι τη νουβέλλα του «Ειρήνη».

Και σ' αυτό το βιβλίο θα βρει ό άναγνώστη τη γνωστή άτμόσφαιρα του συγγραφέα της «Αμαρυλλίδας» και της «Έρσης». Για τούτο χρειάζεται να τόν πώ έξ άρχής; διαβάζοντας την «Ειρήνη» πρέπει να

γυρίσουμε πίσω πενήντα, περίπου, χρόνια. Τότε δηλαδή που ό συγγραφέας έκανε τά γνωστά του έργα και που βέβαια δέν θα μπορούσε τώρα δλόκληρη δημιουργία να τόν προδώσει, άλλάζοντας, στα τελευταία για ν' άκολουθήσει, τούς νέους άνέμους... που «έπνευσαν».

Όι φίλοι του μύθου θα βρουν και στο νέο του έργο τόν ενδιαφέρον για τόν άποτέλεσμα, τόν άπρόοπτο, τη σύμπτωση δικαιολογημένη με την άληθοφάνεια. Άλλα θα βρουν και κάτι ακόμα: Το δράμα. ΄Ενα πιό χειροιαστό δράμα, που τόν έξαφανίσει όμως ό κ. Δροσίνης με την ποιητική άτμόσφαιρα, τόν χιούμορ (δχι ειρωνία—χαριτολόγημα, μάλλον) και την λεπτή παρατήρηση:

«Μία φωνή άδύνατη άκούστηκε: Έμπρός! Κι' ή Άδελφή Ειρήνη άνοιξε έλαφρά και βρέθηκε από τόν φώς του ήλιου κι' από τις εύωδιές του κήπου στην σκοτεινιά μιας κάμαρας, που μύριζε φάρμακα.»

Φαντάζομαι πώς θα ήταν άσκοπο να γυρέψουμε τύπους έδω μέσα. Έκείνο που ενδιαφέρει, πρώτα—πρώτα, είναι ό μύθος και τ' άποτέλεμά του. Άκόμα τόν πρωτότυπο χτίσιμο, ό τρόπος που βάζει την ήρωίδα να μιλάει σε πρώτο πρόσωπο μ' έπιστολές, ό φυσικός διάλογος. Ή ψυχολογία του—όπου υπάρχει—μοιάζει, μάλλον, σαν σφραγίδα της άληθοφάνειας. Στο παρακάτω κομμάτι, δίνεται ή πρώτη έντύπωση ανθρώπου που ξαναβλέπει τόν χαμένο φώς του:

«... γυρίζει τά μάτια του από τόν κρεβάτι στους τέσσερις τοίχους της κάμαρας με τά μαύρα γυαλιά, σαν άνθρωπος, που κοιμήθηκε σε ξένο σπίτι και προσπαθεί στο πρώτο ζύπνημά του να κατατοπισθή.» Αύτά, με λίγα λόγια, μάς φέρνει τόν νέο του βιβλίο, που έχει και μία ώραία, άπλη έκδοση.

Θυμάμαι την ήμέρα που μου τόδωσε, ήταν ένα βροχερό άπόγευμα χιονοπρακτικό. Ή βροχή—απ' τις πρώτες του Σεπτέμβρη—είχε πάψει όταν έφτασα, κι' ό ποιητής μας καθόταν στην πολυθρόνα του, μ' άνοιχτό παράθυρο, κι' άνάσαινε τ' άπόβροχο. Με χαρά μου τόν είδα, τόν ίδιο, άπείραχτο από τά χρόνια και μάλιστα—όπως μου είπε—να εργάζεται έντατικά. («Έχει έτοιμους κι' άλλους δυο τόμους για τη συνέχεια των «Σκόρπιων φύλλων της ζωής του.»)

Περάσαμε ένα άξέχαστο άπόγευμα με τά αισιόδοξα άστεία του, την νεανική εύθυμία και τη γαλήνη που κατάφερε πάντοτε να κερδίσει. Την ίδια άκριβώς, γαλήνη που άφήνει και τόν τέλειωμα τού τελευταίου βιβλίου του.

ΚΩΣΤΑΣ ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ

Γύρω από τὰ περιοδικὰ τέχνης

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ Τεύχος 454—55. 1—15 'Ιουνίου.

== Πρώτα-πρώτα, από καλλιτεχνική άποψη, πρέπει να σταθούμε στη χαρακτηριστική σύνθεση του Tierpoιο : Χωριστική οικογένεια. Είναι ένα άριστουργηματικό σύμπλεγμα, γεμάτο ζωτικότητα, άγνη έμπνευση και χαρακτηριστική παραστατικότητα.

== 'Ο κ. Πέτρος Χάρης στο έθρο του «'Εκκαθάρσεις» κάνει μια Ικανοποιητική έπισημανση. "Οτι η πνευματική ζωή του 'Ελληνικού 1946 προσμένει τους λογοτέχνες που θα συλλάβουν τον παλμό της και θα μορφοποιήσουν την έννοιά της. Σύμφωνοι. 'Αλλά δεν πιστεύουμε ότι οι νέοι λογοτέχνες χωρίζονται άπλω από διαφορές κομματικές. "Ισως αυτό να συμβαίνει με τους λογοτέχνες της γ νιιάς του Πέτρου Χάρη. Νομίζουμε πως οι κύριες διαφορές είναι τοποθετημένες πάνω στο πρόβλημα της αξίας του Χριστιανικού πολιτισμού, στο 'Εθνικό ζήτημα και στο θέμα της «στρατευόμενης τέχνης».

== Τό διήγημα του Μαρίνου Σιγούρου «Παρηγόρι του Θανάτου στο Δίστομο» στολίζει τό τεύχος τόσο με την πονεμένη πνοή του όσο και με τη βαθεία του πίστη στο άθανατο γεγονός που λέγεται : 'Ελληνική ψυχή.

== 'Η νουβέλλα του Κοσμά Πολίτη «Κορομηλιά» είναι δείγμα της μεσοτήτας του ύφους του και της γνωστής Ικανότητάς του να σφιχτοδένη τά συστατικά του διηγήματος.

== 'Η συνέχεια του ανέκδοτου Δοκίμιου του Λ. Πηνιάτογλου «ό ποιητής και ό πρωτόγονος» αποτελεί άναφαίρετη άπόδειξη της πολύπλευρης προσωπικότητας του άδικοχαμένου δημοσιογράφου.

== Στο «Δεκαπενθήμερο» θίγονται, κριτικάρονται και συζητιούνται ένα σωρό ζητήματα και προβλήματα της σύγχρονης 'Ελληνικής πνευματικότητας.

ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ Τεύχος 46. 1 'Ιουλίου.

== 'Εξανίσταται η Φούλα Χατζιδάκι—Πορφυρογένη στο έθρο της «ταξιδεύοντας με τον 'Ευά» γιατί υπάρχουν μεταξύ Σερβίας και 'Ελλάδας σύνορα.

«Κάτι σκουριαμένα συρματοπλέγματα είναι, που δεν κατάφεραν ακόμα οι άνθρωποι να τ' άντικατοστήσουν με λίγα λουλούδια άγάπης και κατανόησης». Πόσο Χριστιανική αλήθεια διαπίστωση! Μά μπορεί ή συνοδος του 'Ελυσρ να μάς βεβαιώσει, με τό χέρι όμως στην καρδιά, πως κάτω άπ' τά λουλούδια, που ίσως νάχουν την καλή διά-

θεση οι προς βορράν γείτονες να μάς προσφέρουν (!), δε θα κρύβεται σπιλλέτο ή άφιόνι ;

== "Ενα θαυμάσιο κομμάτι, μεταφρασμένο Ικανοποιητικά άπ' τον κ. Α. Κατσούρο, του Jules Supervielle «πόλεμος κι ειρήνη επί της γής» δημοσιεύεται στα «'Ελεύθερα γράμματα». Σε μία όμως τέτοια γλυκειά «ειρήνη» που θα τοποθετηθ ή άγέρωχος φυλετικός υπεριαλισμός του Σλαβισμού και ή κομματική μισαλλοδοξία των συνεργατών των 'Ελευθέρων Γραμμάτων ;

== Σπαρστική κραυγή διαμαρτυρίας για «τό περί έκτάκτων μέτρων κτλ. ψήφισμα» ύψώνουν οι 73 γνωστοί και άγνωστοί λογοτέχνες, πιστοί διάκονοι της «πούρας λαϊκής τέχνης». Τά πάντα κινδυνεύουνε ! 'Ο πανάρχαιος πολιτισμός μας ! Οι στοιχειώδεις ελευθερίες του 'Ελληνα πολίτη! Και γενικά όλα αυτά που άποτελούνε τά θεμέλια του αθένητου (sic) Ιστορικού πολιτισμού μας.

Γεμάτοι όδυνηρότατη συνείσθηση διαλαλούνε πως με τό ψήφισμα αυτό κινδυνεύει ή 'Ελλάδα ν' αναχαιτισθ ή άνεπαρόρθωτα στον ύψηλότερο μελλοντικό της προορισμό. Τό «προουρισμός» με κεφαλαία για να κάνει μπούγιο. Δυστυχώς «ή διαμαρτυρία» τελειώνει αούτο, χωρίς να μάς εξηγούνε πως άντιλαμβάνονται αούτο τον προορισμό. Σά συνέχεια του χιλιόχρονου φωτοβόλου γεγονότος που λέγεται «'Ελλάδα» ή σαν άβουλο έτερόφωτο κι έτεροκίνητο παρακλάδι του Σλαυικού φυλετικού γκρούπ ;

Πιο κάτω, ακόμα ένα δείγμα της ελευθέρης σκέψης τους, μονοπολύνε τον 'Ελληνικό πνευματικό κόσμο και τον κλείνουνε μέσα στα 73 αούτά όνόματα και τον βάζουνε να κραυγάσ η πώ μετό άνελεύθερο ψήφισμα κλονίζονται τά ήθικά θεμέλια του 'Εθνους μας. Λές κι' ήθικά θεμέλια είναι ή κομματική μισαλλοδοξία, ό φανατισμός σε μία κοσμοθεωρία, τό σούριμο ξυπόλητων γέρων σε χιονοσκέπαστες στράτες ή ή εγκατάσταση Ινστιτούτων πρακτικής φιλοσοφίας πάνω από λάκκους, γεμάτους μαυροπράσινα τυπανισμένα κορμιά.

'Εμείς όμως, που πιστεύουμε πως βρισκόμαστε πιο κοντά στην 'Ελληνική πνευματικότητα έχουμε τόσες και τόσες έπιφυλάξεις σχετικά με τό ηγναίο και αούθρημο της διαμαρτυρίας τους. Συγκινητικό πάντως τό όψιμο ένδιαφέρον τους για τον πανάρχαιο 'Εθνικό μας πολιτισμό. Μά, άν θυμούμαι καλά, τό κόμμα, που τόσο πιστά και δουκικά ακολουθούνε τις έντολές του, πριν από λίγα ακόμα χρόνια διαλαλούσε πως ό 'Αρχαίος μας πολιτισμός είναι μία ταφόπετρα βαλμένη πάνω στο στήθος του

προλετάριοκο 'Ελληνικού λαού, άπ' τον καθαρευουσιανισμό.

"Α! βέβαια. "Υπάρχει κι' ό Σικελιανός. Για την άκρίβεια ή Έβα Σικελιανού. Χρειαζότανε όμως ή άρχαιολατρεία που δείξαμε στους Δελφούς. "Ητανε δε, τι μάς χρειαζότανε για να καθιερωθούμε σε δημιουργοί στα μάτια των κουτόφραγκων. "Επειτα μιλάνε για στοιχειώδεις ελευθερίες. Μιλάνε για ελευθερία σκέψης, λές και τό κομματικό καλούπιασμα της διανόησης τους δεν άποτελεί άκρογυατικό λιθάρι της προσπάθειας τους. Μιλάνε για ελευθερία τύπου. Και τους παρακαλώ πολύ να μου άναφέρουνε ένα συγκεκριμένο παράδειγμα που να κυκλοφορούσε ελεύθερα και άνεμάχητα στη προδεκεμβριανή τους έπικράτεια ένα φύλλο, έστο και με μία άνεπαίσθητη άντικομμουνιστική ό ύθεση. Ποιοι ύπογράφηται ; οι γνωστοί κήρυκες του 'Εσμικού εϋδαιμονισμού, μερικοί άξιόθρηνητοι λάτρεις του Πριαπισμού και του Βακχισμού και μερικές δεκάδες λογοτεχνικών χωνιών.

== Λάυρος κι' ό κύριος Γ. Θεοτοκάς στο έθρο του «ή αληθινή έθνική ιδέα». 'Οραματίζεται καινούργιο Γουδι του 1909. Τόν έρωτάμε άν τό θορρεί παρόμοιο Μεγάλο Δεκέμβρη. Μεγαλόστομος δοκιμογράφος αλλά όχι και με τόσο στερεά έπιχειρήματα. Π. χ. άναφέρει πως ό Σολωμός διακήρυξε ότι τό «'Εθνος πρέπει να μάθη ν' αγαπά και να θεωρη ή έθνικό ό,τι είναι αληθινό» Σύμφωνοι.

Γιατί ή αλήθεια είναι κάτι τό ύπερεθνικό και πανανθρώπινο. Μά πως την άντιλαμβάνεται ό κύριος Θεοτοκάς την αλήθεια ; μήπως όπως οι 72 διαμαρτυρόμενοι συνάδελφοί του ; 'Ακόμα και κάτι άλλο που άφορά κυρίως τον... Θ. Νικολούδη. 'Εμείς τό άναφέρουμε μόνο για την άκρίβεια των έπιχειρημάτων του κ. Θεοτοκά. 'Ισχυρίζεται ότι ό Μεταξάς απαγόρευσε τη διδασκαλία του 'Επιτάφιου του Περικλέους. Λάθος κάνει. 'Απλω της φορμάρισε όπως σιέφερε στο καθεστώς του και στις έπιδιώξεις τ υ, ότι δηλαδή άκριβώς έκαναν οι συνδιαμαρτυρόμενοι του κ. Θεοτοκά. Ρώτας με τό Ρήγα κι' ό Φωτιάδης με τό Μακρυγιάννη.

"Αλλωστε είναι γνωστό πως ό 'Επιτάφιος του Περικλέους —σχόλια, κείμενο, μετάφραση—κυκλοφόρησε άπ' τον καθηγητή Ι. Κακριδή επί Μεταξά. "Εγινε μάλιστα ολόκληρο ζήτημα. 'Ακόμα άν θέλει να βεβαιωθ ή για την άνακρίβεια των έπιχειρημάτων του ως άψηφήση τό θυμό της «δημοκρατικής του συνείδησης» κι' ως άνοίξη τό ΙΙΙ τεύχος της φαλαγγιτικής έπιθεώρησης για να δ ή το έθρο του Γ. Χατζηβασιλείου, «ή άγωνιζόμενη πατρίδα μας μέσα άπ' τον 'Επιτάφιο του Περικλέους».

Αούτά προς γνώνιν και συμμόρφωσιν.

ΠΕΤΡΟΣ Ν. ΑΙΝΑΡΔΟΣ

* *

Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΤΟΥ Κ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Ο ΠΡΥΤΑΝΙΣ του Πανεπιστημίου μας—καθηγητής της Θεολογίας—κ. ΔΗΜ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΣ άφοδ άκουσε τό έρώτημα της έρευνας μας, άπήνησε : «Μπά δε βαρύνεσαι ! Δεν άπαντώ!» Έέραμε τό παρελθόν του κ. 'Ακαδημαϊκού μά δε φανταζώμαστε ότι έτσι άντιμετώπιζε τό πρόβλημα της ύπάρξεως του Θεού τον 'Οπούν άνάξια ύπηρετεί. Τραγική κατάπτωση για τη χώρα μας, όταν μεγάλα πνεύματα της 'Ανθρωπότητας σκεντούν άσκεπείς μπροστά στο 'Υπέρλαμπρο Μεγαλειό 'Εκείνου ! Εύτυχώς που ή Νεολαία μας δείχνει τό δρόμο στην «πνευματική ήγεσία» που με την άρνητική καθοδότηση της μάς έφερε έδώ που φτάσαμε. Τί θλιβερές διαπιστώσεις !

* *

Σ. Μ.

Μουσική κίνηση

ΠΥΚΝΟΤΑ ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟ παρακολούθησε τις τρεις συμφωνικές συναυλίες που δόθηκαν στο άρχαίο θέατρο 'Ηρώδου του 'Αττικού. Τά προγράμματα αούτηρως κλασσικά. Τό πρώτο διηύθυνε ό Οικονομιάδης με έργα Mozart, τό δεύτερο ό Βαβαγιάννης και τό τρίτο ό Λυκούδης. Σε κάθε πρόγραμμα τό κοινό είχε την εύκαιρία να γνωρίσει κι' έναν νέο 'Ελληνα συνθέτη. "Ετσι βγαίνουν

στην έπιφάνεια μερικά ταλέντα που αληθινά αξίζουν τον κόπο. 'Ο διευθυντής της Ραδιοφωνίας κ. Π. Σιφναίος φρόντισε για την όσο τό δυνατόν καλύτερη μετάδοση των συμφωνικών συναυλιών από τό ραδιόφωνο κι' έτσι μπορεί ό πολός κόσμος να παρακολουθε ή τις τόσο ένδιαφέρουσες έκτελέσεις.

'Η δεύτερη συμφωνική που δόθηκε με τη διέυθυνση του μαέστρου Βαβαγιάννη πα-

ρουσίασε εξαιρετικό ενδιαφέρον με τη συμφωνία χωρίς Μενουέττο του Mozart, τη Σουίτα του Grieg με παλλούς χορούς έπεξεργασμένους από τον Mottl, και την Εισαγωγή σε Ιταλικό στυλ του Schubert. 'Ακόμα μία φορά κυριάρχησε το καλό γούστο, το μεγάλο Style και η εύαισθησία που διακρίνουν τον διαλεχτό μαέστρο. Οι συναυλίες αυτές θα δίνονται κάθε Δευτέρα κι' ίσως αργότερα να λάβουν μέρος γνωστοί σολίστες.

Στις 14 'Ιουλίου, έθνική γιορτή των Γάλλων δόθηκε στον Παρνασσό μία συναυλία με την προστασία του Γαλλοελληνικού Συνδέσμου κι έλαβαν μέρος σ' αυτή γνωστοί καλλιτέχνες του βιολιού και του πιάνου.

Με μεγάλη άνυπομονησία περιμένει το μουσικό κοινό τη συναυλία της Γαλλίδας βιολόνιστας Michèle Esclair και του 'Ελληνα πιάνιστα Βύρωνα Μπέλλα που είναι μια εξαιρετική μουσική φυσιογνωμία.

Το παιδί αυτό άρχισε τις σπουδές του έδω στο 'Εθνικό 'Οδείο στην τάξη της Κας Σοφίας Σπανούδη που με τη φωτισμένη της διδασκαλία τον όδηγησε στο δρόμο της μεγάλης τέχνης. Συνέχισε τις σπουδές του κοντά στο μεγάλο δάσκαλο Casella κι' ύστερα χάραξε μονάχος μία καριέρα που προμηνύεται θριαμβευτική άφου ο Μπέλλας έχει κιόλας στο ένεργητικό του μια σειρά συναυλιών που έδωσε στο Παρίσι όπου έρμήνευσε όλες τις σονάτες του Μπετόβεν, άλλος υπεράνθρωπος που μπροστά του θα τρώαζαν και μεγάλοι πιανίστες. Κι' όμως το νεαρό αυτό παιδί δε δίτασε ούτε μια στιγμή μπροστά στο μπετοβενικό κολοσσό κι' η προσπάθειά του πέτυχε λαμπρά. Πολύ δικαιολογημένη η άνυπομονησία του 'Ελληνικού μουσικού κοινού να γνωρίσει και να χειροκροτήσει το Βύρωνα Μπέλλα.

A. A.

Καλλιτεχνική κίνηση

ΕΙΣ ΤΟΝ «Παρνασσόν» παρουσίασαν τον 'Απρίλιον μίαν κοινήν έκθεσιν ζωγραφικής εΙ γνωστοί και νέοι ζωγράφοι από άλλες των έργασίεσ κ. κ. Τάκης Μαθιόπουλος και Γιάννης Σίτνης. Τά έργα που παρουσίασαν άν εξαιρέση κανείς τον πρώτον ό όποιός και πιό δοκιμασμένος ύπήρξε και πιό παρασκευασμένος, έφερναν τη σφραγίδα του καινούργιου και του πρωτότυπου. Τά τοπεία τους, τά σχέδια, οι έλαιογραφίεσ διαπνεόμενεσ από διάθεση καινούργιασ έκφρασησ παρουσίαζαν ταλέντο που βρίσκεται ακόμα στο δρόμο τους και στο στάδιο της αναζητήσεωσ, όπως συμβαίνει σε κάθε νέα έκδηλωσιν καλλιτεχνική η συγγραφέα. Περισσότερα μπορεί κανείς να πη για τον νέο κ. Μαθιόπουλο, που με σταθερό χέρι χάραξε τις γραμμές του πάνω στο χαρτί και στο μουσαμά με την πείρα της κατ' έπανάλειμιν εμφάνίσεωσ. Και θυμόμαστε με την ευκαιρίαν αυτήν την καλή εικονογράφηση που έφτιασε πρό όλίων έτων, σ' ένα βιβλίον διηγημάτων του νέου συγγραφέα κ. Λώλου, όπου εκεί παρουσιάζεται πιό συγκροτημένος και προαναγγέλεται ζωγράφος με διαθέσεις ύγειας και ρωμαλεότητος.

X.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΓΑ·Ι·ΤΗΣ ό νέος ζωγράφος που εξέθεσε στον Παρνασσό μία σειρά έργα του ύστ ρα από τρεις εμφανίσεις έρχεται να μās παρουσιάσει τό καταστάλαγμα μās ανώτερης πνευματικής δουλειάσ που τώρα και σε λίγο διάστημα με την μεγάλη του παραγωγικήτητα κα-

τώρθωσε να φθύση σε ανώτερα πνευματικά επίπεδα στη τέχνη της ζωγραφικής. Τά έργα του βγαλμένα μέσα από τον έαυτό του μās δείχνουν τις συναισθηματικές καταστάσεις του ζωγράφου που τον ήνάγκασαν να έξειλιχθη μέσα σε μία πλούσια ατμόσφαιρα τεχνικών στοιχείων, όπως ή φόρμα, τό χρώμα, τό σχέδιο και ή μορφή, και έτσι να πλάση ένα έργο πλούσιο σε περιεχόμενον αισθημάτων, τόνου και έντελώς αυθόρμητο, πρωτόγονο με προσωπική σφραγίδα της ιδιοσυγκρασίασ του. Κοιτάζοντασ τά έργα του δύσκολα μπορεί κανείς να ξεχωρίση κάτι που να μην είναι σύμφωνο στο γενικό κανόνα που δεσπόζει όλη του την δουλειά. 'Η πλαστική της φόρμασ μās θυμίζει τις πλαστικές θεωρίεσ του Rodin, του Σεζάν, του Kandisky άπάνω στο επίπεδο, στο χαρακτήρα των γεωμετρικών σχημάτων, στο νόμο της αντίθεσης και συμπληρωματικών χρωμάτων. Στις θεωρίεσ αυτές στέκουσ άπόλυτα 1) 'Η έναρμόνησις έσωτερικού κόσμου, 2) 'Η γυναίκα στο προφίλ, 3) Μορφές σε ζωγραφική έκφραση, 4) Και ή τραγωδία κάτω από τό φώς του ήλιου. Στις συναισθηματικές καταστάσεις που ό ζωγράφος ύστερεί λίγο στην χρωματική άπόδοση ανταποκρίνονται 1) ή 'Ηλέκτρα, 2) ή ρυθμική κίνηση, 3) 'Η γυναίκα σε πράσινη ατμόσφαιρα. Και ή τραγική ύπόσταση.

Είμεθα υπερήφανοι που μέσα στην καλλιτεχνική μας κίνηση ύπάρχει ένα τόσο πλούσιο ταλέντο που τιμά τον έαυτόν του και ιδιαίτερα την 'Ελλάδα μέσα στην παγκόσμια έρευνα της εξέλιξησ της ζωγραφικής.

I. M.

ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ

Υ Π Η Ρ Ε Σ Ι Ε Σ : ΤΥΠΟΥ, ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ, ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑΣ

ΑΘΗΝΑΙ : ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΦΡΑΓΚΛΙΝΟΥ ΡΟΥΣΒΕΛΤ ΑΡΙΘ. 34 -- ΤΗΛΕΦ. 21.708

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ και
ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΗΣ
ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ :

ΑΜΕΡΙΚΗΣ, ΑΓΓΛΙΑΣ,
ΤΟΥΡΚΙΑΣ, ΕΛΛΑΔΟΣ,
ΑΙΓΥΠΤΟΥ, ΚΥΠΡΟΥ

κ.λ.π.

(Έπιμέλεια έκδόσεωσ βιβλιων
και περιοδικών, διαφήμισησ πνευματικής έργασιασ, προμήθεια συνεργασίασ στον ήμερήσιο και περιοδικό τύπο, κ. έ.)

Έκδοτής των «ΟΡΙΖΟΝΤΙΩΝ» (Έτησίου ήμερολογίου και μηνιαίου περιοδικού)